

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Volby do polského Sejmu 2005 – strany, kampaň
a výsledky

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Petr Blažek

Vypracoval: Břetislav Čupr

Studijní obor: Provoz a ekonomika

© 2006

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Volby do polského Sejmu 2005 – strany, kampaň a výsledky* vypracoval samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne

.....
Břetislav Čupr

Poděkování

Touto cestou bych chtěl poděkovat PhDr. Petru Blažkovi za jeho cenné rady a odborné konzultace, které mi v průběhu zpracovávání bakalářské práce poskytl.

Volby do polského Sejmu 2005 – strany, kampaň
a výsledky

Election to the polish Sejm 2005 – parties, campaign
and results

Souhrn:

Tématem bakalářské práce je analýza voleb do polského Sejmu, které se uskutečnily v roce 2005. Pozornost je především věnována postavení nejvýznamnějších polských politických stran, předvolebním kampaním, předvolebním preferencím, volebnímu chování voličů, výsledkům voleb a také složitému procesu vyjednávání o sestavení nové vládní koalice.

Součástí práce je stručná analýza všech demokratických parlamentních voleb, které se v Polsku uskutečnily od roku 1989. Nastíněny jsou z důvodu širšího historického kontextu také okolnosti a důsledky polského přechodu k demokracii.

Polský politický systém je jeden z nejzajímavějších v Evropě. Je totiž plný zvrátů a překvapení. Ačkoliv se vyvíjí velmi dynamicky, je plný zajímavých „zákonitostí“, mezi něž patří doposud pravidelné střídání levice a pravice ve vládě, extrémně nízká volební účast a neustálá proměna stranického systému (velmi časté vznikání a zanikání politických stran).

Klíčová slova:

- **Volby**
- **Politická strana**
- **Volební kampaň**
- **Politický systém**
- **Vládní koalice**

Summary:

The theme of bachelor's degree dissertation is analysis of election to the polish Sejm which took place in year 2005. It is focused especially on position of the most important polish political parties, election campaigns, election preferences, election manners of voters, voting results and also on difficult process of composing new government coalition.

Part of this dissertation is formed by a brief analysis of all previous democratic parliamentary elections which took place since 1989. For a wider historical context background and consequences of polish transition to democracy are also mentioned.

Polish political system is one of the most interesting in Europe since it is full of turnovers and surprises. Even though the system is developing dynamically, it is full of interesting „patterns“, such as regular changes of left-wing and right-wing parties in government, extremely low election turnout and frequent turnover of party's system (frequent rise and abolishment of political parties).

Keywords:

- **Elections**
- **Political party**
- **Election campaign**
- **Political system**
- **Government coalition**

Obsah

1. ÚVOD	5
2. CÍL PRÁCE A METODIKA	6
3. STRUČNÁ HISTORIE POLSKA	7
3.1 Od Polské říše k Lidovému Polsku	7
3.2 Vlna protirežimního odporu v 70. a 80. letech.....	8
3.3 Demokratická Polská republika	9
4. NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ORGÁNY	10
4.1 Prezident republiky	10
4.2 Rada ministrů	11
4.3 Národní shromáždění	12
5. VOLEBNÍ SYSTÉMY A VÝSLEDKY VOLEB 1989-2001.....	16
5.1 Volby v roce 1989	16
5.2 Volby v roce 1991	17
5.3 Volby v roce 1993	18
5.4 Volby v roce 1997	19
5.5 Volby v roce 2001	19
6. STRANICKÝ SYSTÉM	21
6.1 Relevantní politické strany kandidující do Sejmu 2005.....	24
7. VOLBY 2005.....	29
7.1 Předvolební preference.....	29
7.2 Předvolební kampaň.....	30
7.3 Výsledky voleb.....	39
8. ZÁVĚR.....	45
Seznam zkratk	47
Seznam tabulek a grafů v textu.....	48
Seznam příloh	49
Seznam literatury a pramenů.....	50
9. PŘÍLOHY	52

1. Úvod

Ačkoliv bylo Polsko první zemí ve střední a východní Evropě, která zahájila demokratizační změny, je tamní demokracie ještě velmi mladá. O demokratickém režimu můžeme v polském případě hovořit až od roku 1989, respektive od roku 1991, kdy se konaly první zcela svobodné všeobecné přímé parlamentní volby.

Za toto období se ale polský politický systém nepochybně zařadil k z nejzajímavějším modelům v Evropě. Je totiž plný zvrátů a překvapení, dynamického vývoje a na druhou stranu jsou pro něho typické stálost a určité „zákonitosti“, mezi něž například patří velmi nízká volební účast, nebo specifický stranický systém.

Volební účast je v Polsku velmi slabá – při volbách do Sejmu a Senátu nedosahuje v průměru ani padesáti procent. V roce 2005 se voleb zúčastnilo pouze 41 % oprávněných voličů. Bylo to vůbec to nejnižší procento hlasujících od roku 1989. O trochu lépe jsou na tom prezidentské volby, ke kterým až do roku 2005 přicházelo více než šedesát procent občanů. V roce 2005 ale poklesla účast (v druhém kole voleb) na pouhých 51 % voličů. Prezident v Polsku je volen, stejně jako parlament, v přímých všeobecných volbách. Tamní prezident má sice silnější postavení, než například český prezident, ale politický systém v Polsku je dnes parlamentní demokracií (občas se chybně mluví o prezidentském systému).

Stranický systém je dalším z výrazných rysů polské politické scény. Samozřejmostí je velmi časté vznikání, zanikání či transformace politických stran a politických uskupení. Stranický systém prošel od roku 1989 dodnes zřetelným vývojem. Tento vývoj stran je spjat především se změnami volebních zákonů. Jsou to právě především volební zákony, které ovlivňují množství a druh politických stran v parlamentu. V Polsku navíc nelze rozdělit strany pouze podle klasické ideologické osy na pravici a levici, toto dělení je nutné doplnit o další štěpící kritéria. Těmi jsou především názor stran na vztah církve a státu a dále vztah stran k EU.

Od zmíněného roku 1989 uplynulo již 17 let – za toto období se v Polsku uskutečnily zcela demokratické volby do Sejmu již pětkrát. Stejně jako se vyvíjel polský politický systém, vyvíjela se nejen podoba voleb, ale pochopitelně také volební výsledky. Například v prvních volbách se do Sejmu dostalo celkem 29 politických stran a hnutí. Obtížné sestavování vládní koalice bylo proto jedním z hlavních důvodů následných změn volebního systému. Dnes se dá říci, že je již polský politický systém stabilizovaný, což ovšem neznamená, že je Polsko již vzorovou zastupitelskou demokracií.

2. Cíl práce a metodika

Cílem této bakalářské práce je především analyzovat volby do polského Sejmu, které se uskutečnily v roce 2005. Postupně jsem pozornost věnoval postavení jednotlivých politických stran, rozebírány jsou předvolební kampaně a preference, volebnímu chování obyvatel a výsledkům voleb. Práce je ukončena analýzou povolebního vyjednávání o nové vládní koalici.

Politické strany a stranický systém jsou neoddělitelnou součástí každé práce o volbách. V polském případě je ale naprosto nemožné, v takto krátké práci, popsat všechny významné strany, které měly vliv na budování demokracie v této zemi. Věnoval jsem se tedy jen devíti nejvýznamnějším, které se účastnily posledních parlamentních voleb.

Významnou část této bakalářské práce zaujímá analýza předvolebních kampaní stran. Snažil jsem se popsat způsob vedení kampaní, jejich financování a konečně vyhodnotit jejich efektivnost. V přílohách je pak možné nalézt ukázky z volebních kampaní jednotlivých stran.

Další kapitoly jsou kapitola, která patří analýze vývoje předvolebních preferencí celý jeden rok před volbami a kapitola o volebním chování obyvatel, kde jsem se hlavně snažil nalézt faktory velmi nízké volební účasti.

Závěr práce pak patří podrobnému vyhodnocení voleb a popisu povolebního vyjednávání o budoucí vládní koalici.

Abych nevytrhl volby 2005 z kontextu, musel jsem stručně popsat i všechny předchozí demokratické parlamentní volby, které se po roce 1989 v Polsku konaly. V práci o středoevropské zemi jsem samozřejmě nemohl vynechat ani proces přechodu k demokracii a první tzv. polosvobodné volby.

Kromě moderní historie jsem se rozhodl stručně popsat i historické události velmi staré. Někomu se jistě může zdát, že tak vzdálená historie do práce o volbách v roce 2005 nepatří, ale právě historické události, ať už ty novější nebo ty velmi staré, ovlivňují dnešní uspořádání a chod společností a tedy i chování voličů a politických stran. Především u polského národa je pak původ některých z jeho charakteristických rysů (ať už se jedná o sílu katolického vyznání v Polsku nebo vztah Polska k Německu, Rusku a USA) poměrně zřetelný v historických událostech.

3. Stručná historie Polska

3.1 Od Polské říše k Lidovému Polsku

Historie Polska začíná spojením polských (západoslovanských) kmenů (Polanů, Vislanů, Mazovanů, Pomořanů, Slezanů, Opolanů a dalších) v polovině 10 století. Jejich vévoda Měšek I. Piaststovec přijal roku 966, po jednání s Byzancí a Římem, křesťanství. V roce 1000 se Polsko stalo samostatnou církevní oblastí (arcibiskupství v Hnězdně). Tato říše, složená z několika knížectví (vojvodství), zprvu výrazně ovlivňovala vývoj ve střední Evropě. Od 12. do 14. století se Polsko vlivem působení německých rytířů rozpadlo na jednotlivá knížectví. Ve 14. století se opět knížectví sjednotila v silnou monarchii, jež se stala za vlády Jagelonců mnohonárodnostní říší, která vytvořila unii s Litvou. V 15. století se tato říše stala hlavní politickou a vojenskou silou ve východní Evropě. V této době se z Polska stal stavovský stát, v němž šlechta značně posílila svoji moc. Evropské reformaci v druhé polovině 16. století čelilo Polsko silnou protireformací, jež se stala základem dominantního postavení katolické církve. Odhaduje se, že dnes je asi 96% Poláků katolického vyznání.

V roce 1772 bylo Polsko rozděleno jeho třemi sousedy - Ruskem, Pruskem a habsburskou monarchií. Pak následovalo ještě druhé (1793) a třetí dělení (1795), po nichž Polsko přestalo úplně existovat a nastalo období cizí nadvlády. Toto období trvalo až do roku 1918. Přes toto silné cizí působení na polský národ si uchovali Poláci svou národní identitu, představovanou hlavně jazykem a náboženstvím.¹

Po první světové válce, kdy byla poražena habsburská monarchie a německá říše a v Rusku proběhla revoluce, mohl vzniknout nový polský stát. Ten však vydržel jen do druhé světové války. Po roce 1939, kdy bylo Polsko napadeno Německem, proběhla mezi Němci a Sověty dohoda o opětovném zrušení Polska. Tyto dvě mocnosti si zemi rozdělily a obě zavedly vládu teroru.² Druhá světová válka je pro Poláky dodnes velmi citlivým tématem, především pro více než 6 milionů obětí. Po porážce Německa byly na postupimské konferenci Polsku určeny nové hranice. Ty sahají od tzv. Curzonovy linie k řekám Odře a Nise. Polsko se ovšem znovu dostává pod cizí dohled, tentokrát sovětský.

V roce 1947 se v Polsku uskutečnily volby, které, v rozporu s postupimskou dohodou, měly málo společného s demokratickými svobodnými volbami. Vítězem se stala

---

¹ SCHNEIDER, Katja: Střední, jižní a jihovýchodní Evropa. Gutersloh 1994, s. 14.

² ŘEZŇÍK, Miloš: Polsko. Praha 2002, s.185.

komunistická Polská dělnická strana, která se později přetransformovala na Polskou sjednocenou dělnickou stranu. Život v Polsku se v době komunismu ale značně lišil od života v ostatních zemích ve střední Evropě. Zpětně se dá říci, že Polsko, kromě relativně krátkého období na začátku padesátých let, nikdy nebylo totalitním státem, pouze státem autoritativním.

3.2 Vlna protirežimního odporu v 70. a 80. letech

V Polsku se v 70. a 80. letech projevoval odpor proti komunistickému režimu silněji než například u nás nebo ve východním Německu. Hlavním podnětem byla špatná ekonomická situace země. Když vláda před Vánoci roku 1970 oznámila rapidní zvýšení cen potravin, přivedila tím masové dělnické protesty na severu země. Gdaňští dělníci zaútočili na místní sekretariát PSDS a vedle sociálních a hospodářských požadavků se dožadovali i nezávislých odborů. Policie to řešila ozbrojeným zásahem, při němž zemřelo 45 lidí. Politbyro PSDS na to reagovalo dosazením nového prvního tajemníka, Edwarda Giereka. Tomu se podařilo nějakou dobu držet ekonomickou situaci na přijatelné úrovni.³

Na přelomu 70. a 80. let ale opět rostlo napětí a nespokojenosti dělníků. Toto napětí se projevilo známou sérií stávek z roku 1980 v Leninových loděnicích v Gdaňsku, vedenou Lechem Walesou. Stávková vlna pak zachvátila celou zemi. Stávkující dělníci předložili vládě 21 požadavků. Tyto požadavky zajistily Walesovi takovou podporu, že nakonec vláda souhlasila se vznikem nezávislých odborů, hnutím Solidaritou. Pro Poláky jsou události v gdaňských loděnicích, nikoli pád berlínské zdi, pravým symbolem rozpadu komunismu v Evropě. Sovětský svaz si samozřejmě žádal po polském vedení vysvětlení tohoto ústupku. Vina byla svedena na nejvyššího stranického šéfa Edwarda Giereka, který byl svými kolegy obviněn ze snahy zalíbit se lidem, tolerancí církve a opozice. Za šestnáct měsíců po podpisu gdaňských dohod, vyhlásil generál Jaruzelski v zemi stanné právo a vládu přebrala Vojenská rada národní spásy. Jaruzelski rozestavěl na všech křižovatkách tanky a více než pět tisíc předáků Solidarity zavřel do internačních táborů. Solidarita byla v tomto roce rozpuštěna a přesunula se do podzemí. Stanné právo platilo až do roku 1983. Novou vzpruhou pro opozici byly v roce 1983 především tři podněty: návštěva „polského“ papeže Jana Pavla II., udělení Nobelovy ceny za mír Lechu Walesovi a právě zrušení stanného práva, po němž se situace poněkud uklidnila. Solidarita se znovu objevila jako legální instituce až v roce 1988, kdy byly u kulatého stolu uzavřeny určité kompromisy, které měly zajistit přechodnou fázi mezi

---

³ PACZKOWSKI, Andrzej: Půl století dějin Polska. Praha 2000, s. 314.

komunismem a demokracií. Díky tomu se uskutečnily v roce 1989 i první polosvobodné parlamentní volby. Přejít od komunismu k parlamentní demokracii s tržním hospodářstvím se tedy uskutečnil pokojnou formou.⁴

3.3 Demokratická Polská republika

Po roce 1989 představovalo Polsko jednu z nejdynamičtěji se rozvíjejících zemí bývalého sovětského bloku a to jak z hlediska formování demokracie, tak i z hlediska hospodářského. Hospodářské reformy po roce 1989 spočívaly v měnové stabilizaci, privatizaci, hospodářské restrukturalizaci směrem od důrazu na těžký průmysl k vytvoření tržního hospodářství s cenovou liberalizací a konkurenčním prostředím.⁵

Polsko projevilo také úsilí zapojit se do euroatlantických struktur. V roce 1994 bylo přijato mezi členy Světové obchodní organizace (WTO), v červenci 1996 se stalo členem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). OECD je skupina 28 ekonomicky nejsilnějších zemí světa. Vůli vstoupit do EU vyjádřilo Polsko již koncem roku 1991. Tehdy byla uzavřena asociační dohoda o vytvoření rámcových podmínek pro jeho budoucí vstup do této unie. Od roku 1998 probíhala jednání o vstupu a začalo přizpůsobování polského právního řádu evropským standardům. Polsko nakonec do EU vstoupilo v roce 2004.

V oblasti integrace do bezpečnostních a vojenských struktur má význam především 12. březen 1999, kdy Polsko společně s Českou republikou a Maďarskem vstoupilo do NATO. Již dříve se však účastnilo mezinárodní spolupráce v rámci programu Partnerství pro mír.

Polská zahraniční politika se v první řadě orientuje na USA, zlepšily se však i vztahy s Německem, které po roce 1989 plně uznalo hranici na Odře a Nise. Polsko představuje pro USA, díky své velikosti a poloze, významného partnera v Evropě. Do jisté míry se zlepšily vztahy s Ukrajinou a Litvou. Rozvoj polsko-běloruských vztahů skončil s nástupem prezidenta Lukašenko. Vztahy s Ruskem byly poznamenány ruským odporem k polské integraci do NATO a kroky, kterými se Rusko snažilo polskému vstupu zabránit.

---

⁴ ŘEZNÍK, Miloš: Polsko. Praha 2002, s. 200.

⁵ Tamtéž, s. 207.

4. Nejvyšší státní orgány

Nejvyšší státní orgány se podle polské ústavy dělí na legislativní, exekutivní a soudní. Legislativním orgánem je parlament. Polský parlament je dvoukomorový a skládá se z dolní komory - Sejmu a horní komory – Senátu. Sejm a Senát dohromady tvoří Národní shromáždění. Oproti běžné praxi je postavení polského Senátu extrémně slabé. Exekutivními orgány jsou vláda a prezident republiky. Soudní systém se skládá ze soudů a tribunálů. Ústava jasně definuje typ politického režimu jako parlamentní, přestože přisuzuje prezidentovi republiky poměrně silnou roli. Prezident je podle ústavy druhým reprezentantem lidu (po parlamentu), protože je volen v přímých a všeobecných volbách. Současný politický režim je tedy parlamentní. Je také někdy označován jako režim parlamentně-kabinetní, který se blíží tzv. režimu kancléřskému známému z Německa.⁶

4.1 Prezident republiky

Prezident republiky je hlavou státu. V Polsku se prezident volí v přímých všeobecných volbách na období pěti let. Prezidentem může být každý zvolen maximálně na dvě funkční období. Prezident v Polsku má sice silnější postavení než například český prezident, ale jeho exekutivní pravomoci jsou spíše formální. Na počátku devadesátých let se sice polský politický systém přiblížil k poloprezidencialismu, především za vlády Lecha Walesy, ale celkově je možné shrnout, že Polsko je parlamentní demokracií.

Prezident republiky je garantem kontinuity státní moci, dohlíží na dodržování ústavy. Garantuje suverenitu, bezpečnost státu a nenarušitelnost jeho hranic. Je vrchním velitelem ozbrojených sil a disponuje v této oblasti řadou kompetencí.⁷ Polský prezident může předkládat návrhy zákonů a vetovat zákony schválené parlamentem. Vyhláší volby do Sejmu a Senátu a svolává do třiceti dnů od voleb nově zvolený Sejm. Na žádost premiéra jmenuje ministry, na návrh Státní soudní rady jmenuje soudce (kromě soudců Ústavního soudu), jmenuje předsedu Nejvyššího soudu, předsedu Nejvyššího správního soudu a předsedu a místopředsedu Ústavního soudu a členy dalších institucí. Uděluje a propůjčuje státní vyznamenání, uděluje státní občanství a prezidentské milosti. Se souhlasem Senátu

---

⁶ KUBÁT, Michal: Demokracie v Polsku. Praha 2005, s. 43.

⁷ Tamtéž, s. 47.

vyhlašuje referenda. Prezident není politicky odpovědný, je odpovědný pouze za porušení ústavy, zákona, nebo spáchání trestného činu. Návrh na obžalobu prezidenta vznáší minimálně 140 členů Národního shromáždění. Jsou-li pro obžalobu alespoň 2/3 všech poslanců a senátorů (alespoň 370 členů Národního shromáždění), je prezident stíhán Státním tribunálem.

Kandidovat na post prezidenta republiky může každý polský občan starší 35 let s aktivním volebním právem pro volby do Sejmu. Každý kandidát musí předložit volební komisi 100 tisíc podpisů voličů, kteří ho podporují. Prezident je volen dvoukolovým většinovým volebním systémem. Zvolen je v prvním kole ten kandidát, který získá nadpoloviční většinu všech odevzdaných hlasů. Pokud nedosáhne tohoto požadavku žádný kandidát, postupují do druhého kola dva kandidáti s největším počtem hlasů. Ve druhém kole je zvolen kandidát, který získá prostou většinu hlasů.

4.2 Rada ministrů

Hlavním orgánem výkonné moci je rada ministrů, tedy vláda. Hlavní činností vlády je řízení vnitřní a zahraniční politiky a řízení státní správy. Vláda se skládá z premiéra, vicepremiérů a několika ministrů.⁸

Premiér je navrhován prezidentem republiky a zpravidla to bývá předseda vítězné politické strany z voleb do Sejmu. Premiér navrhuje prezidentovi kandidáty na ministry a ten je svým podpisem jmenuje. Do čtrnácti dnů od svého jmenování předstupuje vláda s programovým prohlášením před Sejm a žádá o vyslovení důvěry. Důvěra je vyslovena absolutní většinou za přítomnosti alespoň poloviny všech zvolených poslanců. Není-li důvěra napoprvé vyslovena, musí do čtrnácti dnů sestavit nový premiér novou vládu. Tentokrát však není vybírán premiér prezidentem ale Sejmem. Do těchto čtrnácti dní vyhlašuje Sejm vládě důvěru absolutní většinou všech zvolených poslanců Sejmu. Nepodaří-li se ani podruhé vládě získat důvěru, opakuje se první postup, ale teď již stačí pouze prostá většina hlasů za přítomnosti alespoň poloviny všech zvolených poslanců. Pokud vláda ani na potřetí nezíská důvěru, rozpouští prezident republiky parlament a vypisuje nové parlamentní volby. Sejm může také vyslovit vládě nebo jednotlivému ministrovi nedůvěru. Pro vyslovení nedůvěry vládě je potřeba absolutní většina všech poslanců a pro vyslovení nedůvěry ministrovi je

---

⁸ V červnu 2006 byl celkový počet ministrů sedmnáct.

potřeba nadpoloviční většina hlasů všech zvolených poslanců. Premiér může naopak sám kdykoli požádat Sejm o vyslovení důvěry. Nedostane-li ji, musí celá vláda podat demisi.⁹

4.3 Národní shromáždění

Jak již bylo řečeno, polský parlament je dvoukomorový a skládá se ze Sejmu a Senátu. Sejm je dolní komorou parlamentu, Senát je horní komorou parlamentu. V Polském případě vznik druhé komory souvisí se složitým procesem přechodu k demokracii, kdy tato věc byla domluvena při rozhovorech u kulatého stolu.¹⁰ Obě komory tvoří dohromady Národní shromáždění. Polské Sejmy a Senáty jsou nazývány podle pořadí, a to počínaje rokem 1991, kdy se konaly první plně soutěživé volby do Sejmu i Senátu. Sejm z roku 1991 nazýváme Sejmem prvním, Sejm vzešlý z voleb roku 2005 je již Sejmem pátým.

Senát

Senát je horní komorou polského parlamentu. Tvoří ho 100 senátorů, kteří jsou voleni v přímých všeobecných volbách na čtyřleté funkční období. Senát má oproti Sejmu slabé ústavní pravomoci. Jeho význam spočívá v tom, že se podílí na některých funkcích Sejmu. Senát má dvě základní funkce -funkci zákonodárnou a kreační.

Zákonodárná funkce spočívá v možnosti navrhnout zákony a v přezkoumání návrhů zákonů ze Sejmu, kdy má Senát 30 dnů na přijetí návrhu zákona, odmítnutí návrhu zákona nebo schválení návrhu zákona s pozměňovacími návrhy. Senát také přijímá návrhy o státním rozpočtu, avšak v tomto případě musí rozhodnout do 20 dnů.

Kreační funkce spočívá v odsouhlasení rozhodnutí Sejmu, jako například jmenování předsedy Nejvyššího kontrolního úřadu, Mluvčího občanských práv, Mluvčího práv dítěte a Generálního inspektora osobních údajů. Samostatně pak jmenuje část Státní rady soudnictví, část Státní rady pro rozhlas a televizi a část Rady pro finanční politiku. V Polsku je existence Senátu závislá na existenci Sejmu. Když je Sejm rozpuštěn, je zároveň rozpuštěn i Senát.

---

⁹ Tamtéž, s. 60.

¹⁰ KUBÁT, Michal: Postkomunismus a demokracie. Vimperk 2003, s. 54.

Orgány Senátu jsou: předseda (maršálek), Prezídium Senátu (předseda a tři místopředsedové a představitelé senátorských klubů) a výbory.¹¹ Senátoři se rozdělují do klubů podle své politické příslušnosti (minimálně po sedmi senátorech), senátorských kruhů (minimálně po třech senátorech) nebo mohou působit jako nezařazení.

Senátoři jsou voleni ve čtyřiceti volebních obvodech, v nichž je rozdělováno, podle velikosti obvodu, od dvou do čtyř mandátů. Senátory se stanou kandidáti s nejvyšším počtem získaných hlasů. Každý volič má tolik hlasů, podle toho kolik se volí v daném obvodě senátorů. Tyto hlasy může rozdělit jednotlivým kandidátům nebo použít všechny pro jednoho. Jedná se o tzv. blokové hlasování. Kandidovat na senátora může každý polský občan, s aktivním volebním právem do Sejmu, který předloží tři tisíce podpisů voličů z daného obvodu a je starší třiceti let.

Sejm

Historie polského Sejmu sahá až do středověku. Slovo sejm vyjadřovalo ve staropolštině setkání nebo shromáždění lidu. Sejmy byly zpočátku svolávány nepravidelně polskými králi. Například když chtěl král zvýšit daně, musel získat souhlas Sejmu. Počátky Sejmu se datují do roku 1182, kdy se konalo první shromáždění ve městě Leczici. Rok 1493 bývá považován za rok, kdy byl dovršen vývoj zmíněného shromáždění do podoby Sejmu složeného ze tří stavů: krále, Senátu a Sněmovny poslanců. Senát se skládal z 81 biskupů a jiných církevních hodnostářů. V dolní komoře bylo 54 poslanců, volených místními sejmiki. Poslanci byli voleni regionálními shromážděními, senátory jmenoval ze šlechtických řad na doživotí král. Od tohoto roku se Sejm scházel stále nepravidelně, ale mnohem častěji, průměrně jednou do roka. Počet poslanců postupně stoupal a sílil a tím se zároveň oslabovala králova moc. Sejm se během dalších let vyvíjel, působil společně se senátem nebo bez něj (neboť Senát byl několikrát zrušen), až dospěl do dnešní podoby.¹²

Současný Sejm se skládá ze 460 poslanců, kteří jsou voleni v přímých a všeobecných volbách na čtyřleté funkční období. Mezi orgány Sejmu patří předseda Sejmu (maršálek), prezídium Sejmu (předseda a čtyři místopředsedové), konvent seniorů (předseda a místopředsedové Sejmu, předsedové poslaneckých klubů) a výbory Sejmu (výbory řádné, mimořádné a vyšetřovací). V poslaneckých klubech jsou poslanci sdružováni podle jejich

---

¹¹ KUBÁT, Michal: Demokracie v Polsku. Praha 2005, s. 57.

¹² ŘEZNÍK, Miloš: Polsko. Praha 2002, s. 128.

politické příslušnosti. Minimální počet poslanců v klubu je patnáct. Kromě poslaneckých klubů existují i poslanecké kruhy, které mohou být založeny minimálně třemi poslanci.

Sejm zasedá permanentně a schází se na pravidelných schůzích. Poslanec může být maximálně členem vlády nebo státním tajemníkem vládní administrativy. Vykonávání jiné veřejné funkce souběžně s poslaneckou není možné. Volební období Sejmu může být kdykoli předčasně ukončeno, vysloví-li se pro to alespoň 2/3 všech poslanců. Sejm může být, před uplynutím funkčního období, zrušen také rozhodnutím prezidenta. Prezident může rozpustit Sejm, pokud není vládě po volbách ani na třetí pokus vyslovena důvěra, Sejm neschválí během čtyř měsíců od předložení návrh zákona o státním rozpočtu, pokud nastane výjimečný stav nebo 90 dnů po ukončení tohoto stavu. Je-li ukončena činnost Sejmu, je zároveň s ním ukončena i činnost Senátu.¹³

Sejm má dvě základní funkce. První funkcí Sejmu je legislativní činnost. Poslanci Sejmu mají pravomoc zákonodárné iniciativy, kdy návrh zákona představí minimálně 15 poslanců nebo výbor. Navrhovatelé musí vždy uvést finanční důvody daného zákona. Kromě Sejmu má pravomoc zákonodárné iniciativy také Senát (min. 10 senátorů nebo výbor), prezident republiky, vláda a skupina min. 100 tisíc voličů. Návrh zákona je schvalován v Sejmu ve třech čteních. Je-li v Sejmu zákon schválen, postupuje Senátu. Senát má 30 dnů na a) schválení zákona, b) odmítnutí zákona, c) schválení návrhu zákona s pozměňovacími návrhy. Jestliže se Senát návrhem zákona ve stanovené lhůtě nezabývá, předpokládá se, že senátoři zákon přijali. Pokud Senát zákon odmítne nebo schválí s pozměňovacími návrhy, Sejm může toto rozhodnutí senátorů odmítnout absolutní většinou za přítomnosti alespoň poloviny všech poslanců. Pokud návrh zákona projde Sejmem i Senátem, postupuje k prezidentovi, který může zákon podepsat, vetovat a nebo postoupit Ústavnímu soudu k prozkoumání jeho ústavnosti. Pokud prezident návrh zákona podepíše, je zákon přijat. Pokud prezident návrh zákona vetuje, může ho Sejm přehlasovat 3/5 většinou za přítomnosti alespoň poloviny všech poslanců. Rozhoduje-li Ústavní soud o ústavnosti návrhu, musí se pak prezident řídit jeho rozhodnutím. Rozhodne-li soud o ústavnosti návrhu, musí ho prezident podepsat. Rozhodne-li soud o neústavnosti návrhu, musí ho prezident zamítnout.¹⁴

Druhá funkce Sejmu spočívá ve spoluúčasti při vzniku a kontrole vlády. Druhým účastníkem je prezident. Sejm jmenuje se souhlasem Senátu předsedu Nejvyššího kontrolního úřadu, Mluvčího občanských práv, Mluvčího práv dítěte a generálního inspektora ochrany

---

¹³ KUBÁT, Michal: Demokracie v Polsku. Praha 2005, s. 53.

¹⁴ Tamtéž, s. 51.

osobních údajů. Také jmenuje na prezidentův návrh guvernéra Polské národní banky a na návrh kolegia Ústavu národní paměti jeho předsedu. Sejm dále jmenuje členy Státního tribunálu, soudce Ústavního soudu, tři členy Rady finanční politiky, čtyři členy Státní rady pro rozhlas a televizi, devět členů Kolegia Ústavu národní paměti a čtyři poslance Státní soudní rady.¹⁵

---

¹⁵ Tamtéž, s. 52.

5. Volební systémy a výsledky voleb 1989-2001

V Polsku proběhlo od roku 1989 do roku 2001 celkem 5 voleb do Sejmu (počítáme-li i polosvobodné volby z roku 1989). Polským specifikem je častá proměnlivost volebních systémů pro tyto volby.

Obecný princip parlamentních voleb a některá podstatná pravidla se obvykle vymezují v ústavách, zatímco konkrétní soubor volebních pravidel se stanovuje ve volebních zákonech nebo volebních řádech. Volební pravidla v té které zemi mají vždy jistý vliv na průběh politické konkurence a spolupráce. Ovlivňují hlavně způsob vedení volební kampaně, složení parlamentu a vlády a ovlivňují také množství politických stran, které ve volbách uspějí.¹⁶

Parlamentní volby v moderních demokratických státech se opírají o takové pojetí volebního práva, kdy každý člověk má jeden hlas se stejnou hodnotou. Klasifikace volebních systémů definuje dva základní typy: většinový systém a systém poměrného zastoupení. V Polsku platí právě druhý zmíněný. Systém poměrného zastoupení převádí hlasy voličů na poslanecká křesla proporcionalním způsobem. Celkové složení parlamentu tak následně víceméně odpovídá procentuálnímu rozložení politických sil ve státě.

5.1 Volby v roce 1989

První demokratické parlamentní volby se v zemích středovýchodní Evropy projeví čtyřím způsobem: za prvé jako počátek přechodu k demokracii, za druhé jako součást přechodu k demokracii, za třetí jako součást demokratizace, národní a státní emancipace a za čtvrté jako výsledek přechodu k demokracii.¹⁷

První polosvobodné volby v Polsku v roce 1989 jsou druhým případem. Tyto volby se uskutečnily na základě dohod u kulatého stolu, kdy již bylo jasné, že samotnou demokratizaci Polska nelze odvrátit, ale ještě nebylo jasné, jakým směrem se země vydá. Volební systém byl vytvořen tak, aby byl výsledek voleb znám již předem, s čímž ovšem souhlasila, jak vládní strana, tak opozice. Bylo dohodnuto, že 299 mandátů (65%) v Sejmu připadlo automaticky komunistické vládní koalici a o zbylých 161 mandátů (35%) směla ve volbách usilovat opozice. Volby do Senátu se konaly současně s volbami do Sejmu a byly již plně svobodné.

---

¹⁶ KLÍMA, Michal: Volby a politické strany v moderních demokraciích. Praha 2003, s. 195.

¹⁷ KUBÁT, Michal: Postkomunismus a demokracie. Vimperk 2003, s. 64.

Sejm vzešlý z těchto voleb, nazývaný kontraktní, působil 27 měsíců. Na jednu stranu to byl Sejm slabý, neboť to byla poslední instituce, která nevznikla demokratickou cestou. Proti němu působil silný demokraticky zvolený prezident Lech Walesa. Na druhou stranu to byl Sejm legislativně silný, protože během své existence schválil 248 zákonů. Zároveň to byl Sejm u občanů oblíbený.

5.2 Volby v roce 1991

Politický systém dohodnutý u kulatého stolu měl platit čtyři až šest let, ale trval jen něco málo přes dva roky. Téměř ihned po dohodě u kulatého stolu nastal jev politického zrychlení. V roce 1991 proběhly již první zcela demokratické volby do polského Sejmu. Volební systém pro volby do Sejmu je od roku 1991 proporční. Během následujících voleb se tedy nezměnil typ volebního systému, ale značně se měnily jeho technologie a vlastnosti.

Volební systém z roku 1991 rozdělil Polsko na 37 regionálních volebních obvodů. Zde bylo voleno 391 poslanců z celkových 460. 69 zbylých poslanců bylo voleno v jednom celostátním obvodě. V jednotlivých regionech bylo voleno od 7 do 17 mandátů (průměrně to bylo 10,3). Volby v roce 1991 neměly žádnou volební klausuli, respektive ji měly ve velmi omezené míře. Volební klausule totiž existovala jen pro celostátní obvod, kde mohlo být voleno pouze 15% mandátů (69 z celkových 460). Podmínkou, aby byly strany zahrnuty do sčítání v celostátním obvodu, bylo překonání 5% hlasů ve všech regionálních volebních obvodech nebo získání alespoň jednoho mandátu minimálně v pěti regionálních obvodech. Ale v regionálních volebních obvodech žádná klausule neexistovala, což byl důvod proč se do Sejmu dostalo 29 politických uskupení. Volební účast v roce 1991 byla 43,2%.

Tabulka č. 1 *Výsledky voleb 1991*¹⁸

Politické uskupení	SLD	UP	PSL	UD	NSZZ "S"	KLD	KPN	WAK	PC	UPR	RL PL	PPP	MN	Ostatní
% hlasů	11,9	2	9,2	12,3	5	7,4	8,8	8,9	8,7	2,2	5,4	2,9	1,4	13,9
mandátů	60	4	50	62	27	37	51	50	44	3	28	16	7	21

Zdroj: Státní volební komise (www.pkw.gov.pl).

¹⁸ SLD-Spojenectví demokratické levice, UP-Unie práce, PSL-Polská strana lidová, UD-Demokratická unie, NSZZ „S“–Nezávislý samosprávný odborový svaz „Solidarita“, KLD-Liberálně demokratický kongres, KPN-Konfederace nezávislého Polska, WAK-Volební katolická akce, PC-Dohoda středu, UPR-Unie reálné politiky, RL PL-Lidové hnutí „Lidová dohoda“, PPP-Polská strana přátel piva, MN-Německá menšina.

Sejm, který vznikl po volbách v roce 1991 nazýváme prvním Sejmem. Tento Sejm nechvalně proslul jako symbol politické fragmentace, nestability a vnitřní proměnlivosti a v důsledku toho neakceschopnosti, a to i v celoevropském měřítku. Schválil pouze 94 zákonů, na druhou stranu se mu podařilo přijmout malou ústavu a schválit nový volební systém. V roce 1993 byla vládě premiérky H. Suchocké vyslovena nedůvěra a byly tedy vypsány předčasné volby.

5.3 Volby v roce 1993

Jak již bylo řečeno, způsobila absence funkční volební klausule v roce 1991 takové rozdrobení Sejmu, že bylo prakticky nemožné utvořit stabilní vládu. Počet stran v Sejmu byl 29, přičemž řada z nich byla ještě koalicemi. Do parlamentu se tak dostaly i strany jako Polská strana přátel piva a podobné. Po tom co byla vyslovena vládě nedůvěra, byly vypsány předčasné volby. Upravený volební systém, schválený prvním Sejmem, spočíval především ve snaze snížit počet politických subjektů v dolní komoře Parlamentu. Byla stanovena uzavírací volební klauzule 5% pro strany a 8% pro koalice d'Hondtovou metodou pro součet a přerozdělení hlasů. Zůstalo rozdělení volebních obvodů na regionální a jeden celostátní. Stále se volilo v regionálních obvodech 391 poslanců a v celostátním 69 poslanců, avšak změnil se počet regionálních volebních obvodů. Nyní jich bylo již 52 a bylo v nich voleno od 3 do 17 mandátů. Volební účast v roce 1993 byla 52,1%.

Tabulka č. 2 *Výsledky voleb 1993*¹⁹

Politické uskupení	SLD	UP	PSL	UD	NSZZ "S"	KLD	KPN	KKW	PC	UPR	RL PL	PPP	MN
%hlasů	20,4	7,2	15,4	10,5	4,9	3,9	5,7	6,3	4,4	3,1	2,3	0,1	0,7
mandátů	171	41	132	74	0	0	22	0	0	0	0	0	4
změna mandátů	111	37	82	12	-27	-37	-29	-50	-44	-3	-28	-16	-3

Zdroj: Státní volební komise (www.pkw.gov.pl).

¹⁹ SLD-Spojenectví demokratické levice, UP-Unie práce, PSL-Polská strana lidová, UD-Demokratická unie, NSZZ „S“ –Nezávislý samosprávný odborový svaz „Solidarita“, KLD-Liberálně demokratický kongres, KPN-konfederace nezávislého Polska, KKW „O“–Katolický volební výbor „Vlast“, PC-Dohoda středu, UPR-Unie reálné politiky, RL PL-Lidové hnutí „Lidová dohoda“, PPP-Polská strana přátel piva, MN-Německá menšina.

Druhému Sejmu se již podařilo existovat celé funkční období. Podařilo se mu schválit 472 zákonů, především v roce 1997 přijal společně se Senátem novou ústavu.

5.4 Volby v roce 1997

Volby v roce 1997 se konaly podle stejného volebního systému jako volby v roce 1993 (resp. se i tyto systémy od sebe lišily, ale jen minimálně a tyto odlišnosti neměly žádný vliv na účinek obou systémů). Volební účast v roce 1997 byla 47,9%. Zemi spravovala po těchto volbách vládní koalice AWS a UW.

Tabulka č. 3 *Výsledky voleb 1997*²⁰

<i>Politické uskupení</i>	SLD	UP	PSL	UW	AWS	ROP	S	MN
<i>%hlasů</i>	27,1	4,7	7,3	13,3	33,8	5,5	0,1	0,3
<i>mandátů</i>	164	0	27	60	201	6	0	2
<i>změna mandátů</i>	-7	-41	-105	60	201	6	0	-2

Zdroj: Státní volební komise (www.pkw.gov.pl).

Třetí Sejm byl zpočátku politicky stabilní, což mu ovšem nevydrželo po celé funkční období. Třetí Sejm přijal 640 zákonů (tak velký počet souvisel především s přizpůsobováním se Evropské unii) a přijal čtyři důležité reformy (administrativní, zdravotní, vzdělávací, důchodovou).

5.5 Volby v roce 2001

Popularita vládní koalice před volbami 2001 zaznamenala silný pokles. Spolu s tím sílily rozpory mezi oběma koaličními partnery a krize uvnitř AWS. Na politické scéně se navíc objevily dvě nové strany PO a PiS.

V roce 2001 byl opět upraven volební systém. Zaprvé byl zrušen celostátní volební obvod a za druhé klesl počet regionálních volebních obvodů na 41. V obvodech bylo voleno od 7 do 19 mandátů. Byly posíleny proporcionalní prvky ve volebním systému, což snížilo mandátní zisky velkých stran a naopak posílilo malé a střední strany. Volební účast byla 46,3%.

²⁰ SLD-Spojenectví demokratické levice, UP-Unie práce, PSL-Polská strana lidová, UW-Unie svobody, AWS-Volební akce Solidarita, ROP-Hnutí na obnovu Polska, S-Sebeobrana, MN-Německá menšina.

Očekávaným vítězem se stala s velkým náskokem koalice SLD-UP. Přesto byl tento výsledek brán jako neúspěch, protože SLD-UP nebyla schopna vytvořit většinovou vládu bez podpory jiných stran.

Čtvrtému Sejmu je nejvíce vyčítána špatná hospodářská politika, jejímž důsledkem byla 18% nezaměstnanost. Poslanci čtvrtého Sejmu, zejména poslanci SLD, se potýkali s řadou korupčních skandálů. Na konci volebního období hodnotilo, podle agentury CBOS, čtvrtý Sejm pozitivně pouze 8% občanů.

Tabulka č. 4 *Výsledky voleb 2001*²¹

<i>Politické uskupení</i>	SLD/UP	PSL	UW	AWS	PO	PiS	S	LPR	MN
<i>%hlasů</i>	41	9	3,1	5,6	12,7	9,5	10,2	7,9	0,4
<i>mandátů</i>	200/16	42	0	0	65	44	53	38	2
<i>změna mandátů</i>	36/16	25	-60	-201	65	44	53	38	0

Zdroj: Státní volební komise (www.pkw.gov.pl).

---

²¹ SLD-Spojenectví demokratické levice, UP-Unie práce, PSL-Polská strana lidová, UW-Unie svobody, AWS-Volební akce Solidarita, PO-Občanská platforma, PiS-Právo i Spravedlnost, S-Sebeobrana, LPR-Liga polských rodin, MN-Německá menšina.

6. Stranický systém

Jednou z podmínek dokončení procesu přechodu k demokracii je vznik silných politických stran a stabilního stranického systému. Stranický systém a politické strany patří v Polsku spíše ke slabším článkům jejich politiky. Vyznačují se velkou fragmentací, slabou institucionalizací a vysokou proměnlivostí. Ve vývoji polských politických stran a stranického systému můžeme vedle institucionální proměnlivosti nalézt důležité prvky stálosti. Jsou jimi stálost personální, ideologicko-programová a volební. Strany sice neustále vznikají, zanikají, jsme svědky neustálého personálního pohybu mezi stranami, formování a rozpadu koalic, ale co zůstává, je jejich obsah, tedy programy a ideologie.

Rozdělení dnešních stran na levice, střed a pravici je nutno v polském případě vnímat jinak než v západních demokraciích. Navíc je třeba toto dělení doplnit o další subkategorie.²²

Stranický systém prošel od roku 1989 dodnes velmi zřetelným vývojem. Tento vývoj stran je spjat především se změnami volebních systémů. Na počátku 90 let vznikly v Polsku strany, které můžeme rozdělit na strany nové, které vzešly ze Solidarity, dále postkomunistické, historické a konečně strany vzniklé okolnostmi procesu přechodu k demokracii. Současná klasifikace je ovšem těmito kategoriemi ovlivňována mnohem méně. Dá se říci, že se dnešní strany dělí především podle přístupu k socioekonomickým otázkám a otázkám evropské integrace.

V Polském stranickém systému dnes chybí relevantní komunistická strana. Existuje pouze nevýznamný Svaz polských komunistů. Naopak socialistické a sociálně demokratické strany slaví v Polsku poměrně úspěch, i když po volbách 2005 jejich politický vliv poklesl. Naopak svůj vzestup oslavili liberálové, kteří ještě ale před volbami 2005 měli poměrně slabou pozici. Z křesťanských stran slaví největší úspěchy Liga polských rodin, která se řadí mezi populistické radikální křesťanské strany. V Polsku jsou oblíbené také agrární strany. Hlavními představiteli agrárních stran jsou Polská strana lidová a částečně také Sebeobrana. Za etnické a regionální strany můžeme považovat strany reprezentující německou národnostní menšinu v Polsku, které se daří dostávat do Sejmu především proto, že pro menšiny v Polsku neexistuje vstupní klauzule.²³

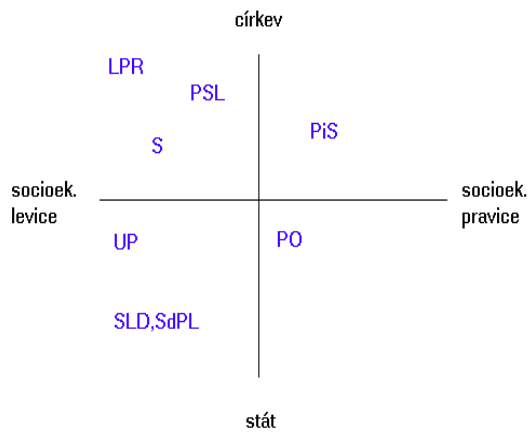
---

²² Některá možná dělení stran viz. grafy č.1-5.

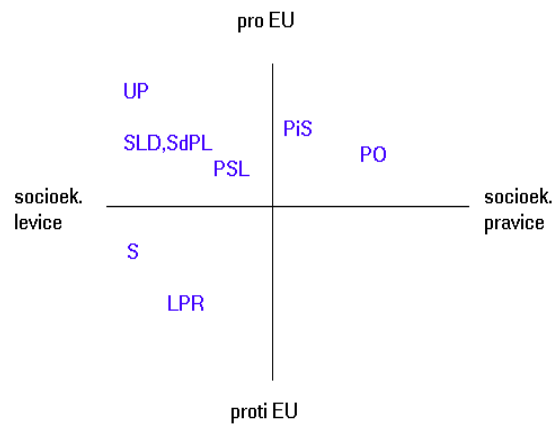
²³ FIALA, Petr - HOLZER, Jan - STRNISKÁ Maxmilián a kol.: Politické strany ve střední a východní Evropě. Brno 2002, s. 290.

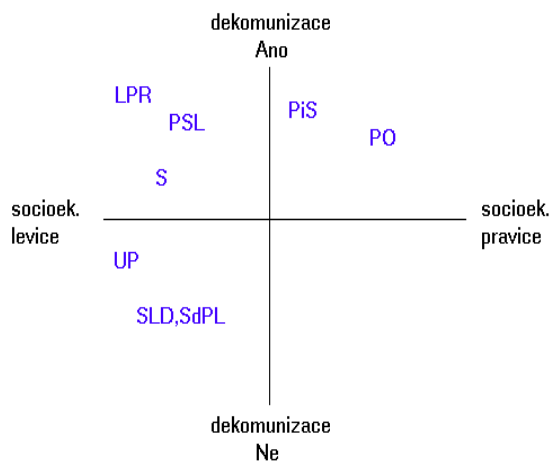
Graf č. 1 *Levice v. pravice a církev v. stát*

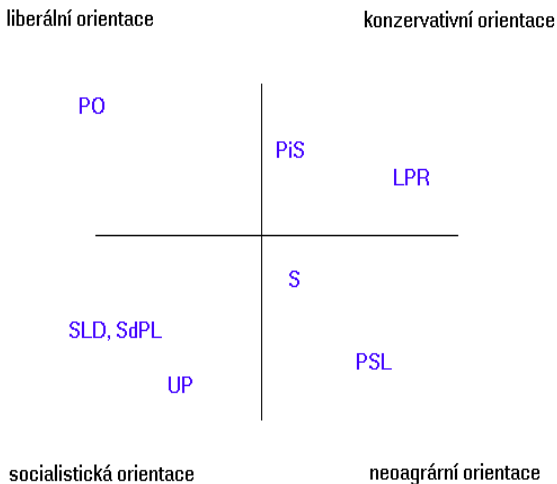
Graf č. 2 *Levice v. pravice a EU ano v. ne*

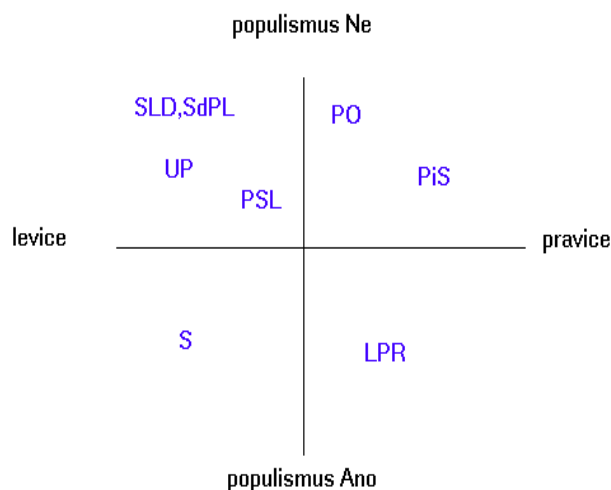
Graf č. 3 *Levice v. pravice a dekomunizace ano v. ne*

Graf č. 4 *Hodnotová orientace stran*

Graf č. 5 *Levice v. pravice a populismus ano v. ne*

Zdroj grafů č. 1-5: KUBÁT, Michal: Demokracie v Polsku. Praha 2005, s.96-98.²⁴

-
- ²⁴ 1) *Rozdělení levice v. pravice* se v polském případě projevuje ve třech hlavních významech:
- vztah k otázce ekonomické transformace započaté roku 1989
  - otázka koho strany reprezentují, tj. zjednodušeně, zda zaměstnance nebo zaměstnavatele
  - zda usilují o přízeň všech voličů (catch-all strany) nebo se identifikují s určitou skupinou
- 2) *Rozdělení stát v. církev* říká, zda strany podporují aktivní přítomnost katolické církve v politice, či nikoliv.
- 3) *Rozdělení EU ano v. ne* dělí strany na strany, které jsou pro a proti členství v EU a strany, které jsou pro členství, ale za určitých podmínek

6.1 Relevantní politické strany kandidující do Sejmu 2005

Dá se říci, že ve volbách v roce 2005 kandidovalo devět významných politických stran, které měly seriózní šanci dostat se do Sejmu. Těmi stranami byly Spojenectví demokratické levice, Polská sociální demokracie, Unie práce, Občanská platforma, Sebeobrana, Právo i spravedlnost, Polská lidová strana, Liga polských rodin a Demokratická strana. Tyto strany tak zastupovaly většinu typů stran běžně se vyskytujících v zemích střední a východní Evropy. Pro člověka, který nezná moderní polskou historii, může být překvapující absence komunistické strany. Socialistické a sociálně demokratické strany, reprezentované ve volbách 2005 Spojenectvím demokratické levice, Polskou sociální demokracií a Unií práce, jsou však vždy v Sejmu silně zastoupeny a představují jeden ze dvou klíčových pólů polského stranického spektra. Liberální strany reprezentovaly Občanská platforma a Demokratická strana. Křesťansko-demokratické strany zastupovala Liga polských rodin a hlavně Polská lidová strana, kterou však můžeme zařadit i mezi rolnické strany. Kromě Polské lidové strany, patří mezi rolnické strany Sebeobrana. Strana Právo a spravedlnost se řadí mezi strany konzervativní.

Spojenectví demokratické levice (*Sojusz Lewicy Demokratycznej – SLD*)

Spojenectví demokratické levice je politickou stranou, jenž vznikla před parlamentními volbami v roce 1991, jako koalice několika desítek levicových stran. Nejsilnějšími prvky tohoto spojenectví byly dvě postkomunistické strany - Sociální demokracie Polské republiky (SdRP) a Celopolská dohoda odborových svazů, které vznikly z PSDS. Po neúspěšných volbách v roce 1997 podnikla SLD integrující kroky, které vedly k ukončení činnosti strany, aby mohla vzniknout nová jednotná strana SLD. Nová SLD vznikla podepsáním zakladatelské deklarační v dubnu 1999. Vstoupili do ní, kromě pěti méně významných uskupení, všichni bývalí členové.

V ideové deklaraci se SLD označila levicovou stranou, jenž navazuje na tradice polského a mezinárodního socialistického hnutí. Zároveň odsoudila zločiny, jichž se dopustil komunistický režim. Podle nich tyto zločiny byly v rozporu s levicovými ideály. Bývalý režim odsoudila nejen za jeho nedemokratičnost, ale i za špatné hospodaření. Její představou fungující společnosti je sociálně a ekologicky orientované tržní hospodářství, kde je

odloučena církev od státu, s garancí sociálních práv, atd. Strana je členem Socialistické internacionály a Evropské socialistické strany.²⁵

V roce 2004 došlo ve straně k neshodám a část členů odešla a založila novou stranu – Polskou sociální demokracii. Z původních 200 poslaneckých křesel tak SLD v březnu 2005 zbylo jen 149. Hlavním důvodem byly spory o neuskutečněné reformy uvnitř strany, jež měly zastavit stoupající odliv voličů, způsobený především sérií korupčních skandálů a vysokou nezaměstnaností v zemi. Na jaře 2005 se navíc odštěpila další část SLD a připojila se k nově vznikající Demokratické straně.

Polská sociální demokracie (*Socjaldemokracja Polska – SdPI*)

Polská sociální demokracie vznikla, jak již bylo řečeno, po neshodách v SLD v březnu 2004. Ke straně se připojili také dva poslanci z Unie práce. Do nového poslaneckého klubu nakonec přešlo 33 poslanců a 10 senátorů. Protože většina členů přišla ze strany SLD, jsou programy obou stran velmi podobné. Strana ale nemá velkou přízeň voličů. Předvolební odhady se pohybovaly pod nutnými 5%.

Unie práce (*Unia pracy – UP*)

Unie práce byla založena 7. června 1992 sjednocením několika postsolidárních stran. Strana se hlásí k západnímu pojetí sociální demokracie s oddělením církve od státu. Ve volbách v roce 1993 získala 7,3% hlasů. Tehdy se UP ocitla v opozici k vládě SLD a PSL. Po volbách v roce 1997 se však nedostala do Sejmu a po vnitřních změnách, vstoupila do koalice se SLD. Díky této koalici se dostala po roce 2001 do parlamentu. Je to strana, která se soustřeďuje na určitý segment voličů, hlavně na dělníky. Strana má okolo 10 tisíc členů.

Občanská platforma (*Platforma Obywatelska – PO*)

Přestože je Občanská platforma v Polsku velmi významnou politickou stranou, její historie je velice krátká. Vznikla až v roce 2001 z rozpadlé Volební akce solidarita (AWS) a z rozštěpené Unie svobody (UW), z níž přišli její liberálnější členové. S nápadem na založení nové politické strany přišli tři významní politici: Andrzej Olechowski (kandidát na prezidenta

---

²⁵ FIALA, Petr - HOLZER, Jan - STRNISKA Maxmilián a kol.: Politické strany ve střední a východní Evropě. Brno 2002, s. 292.

v roce 2000), předseda Sejmu Maciej Plazynski z AWS a Donald Tusk z UW. Již v parlamentních volbách skončila úspěšně na druhém místě. Ztráta na vítěznou SLD-UP byla ale 39%. V roce 2002 se nesjednocená strana zaregistrovala pod novým názvem Občanská platforma Polské republiky. Občanská platforma vystupuje jako liberální strana, kladoucí důraz na snížení daní, snížení role státu v ekonomice, apod.

Základním programovým dokumentem strany je „Ideová deklarace Občanské platformy“ přijatá parlamentním klubem Občanské platformy 21. prosince 2001. Zde jsou na dvou stranách představeny politické ideály strany. Můžeme se tu mimo jiné dočíst, že se platforma hlásí k republikánskému pojetí státu nebo, že základem civilizace západu je biblické desatero. Z hlediska členství Polska v Evropské unii je důležitá závěrečná pasáž, která je zaměřená na tuto problematiku. Platforma zde zdůrazňovala, že hlavním úkolem, který polští politici mají, je přivést Polsko do EU a zajistit mu tam výhodné postavení.²⁶

Sebeobrana (*Samoobrona – S*)

Sebeobrana vznikla jako politická strana v roce 1992, pod názvem Dohoda „Sebeobrana“ Polska. Na politické scéně ovšem působila jako radikální odborový svaz rolníků od roku 1990. Její původní snahou bylo oddlužení soukromých farmářů. Ty považovala za oběti úvěrů, které nebyly schopni kvůli tržním reformám splácet. V čele stál od počátku velmi výrazný a populistický politik Andrzej Lepper, který dokázal vždy přitáhnout pozornost médií. V dobách, kdy měla Sebeobrana v předvolebních průzkumech pouze okolo 1 % příznivců, patřil již Lepper mezi nejznámější politiky Polska. Například se účastnil protestní hladovky, vedl okupaci ministerstva zemědělství a s příznivci Sebeobrany několikrát blokoval hranice. Od roku 2000 zní oficiální název strany Sebeobrana Polské republiky (*Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej*).

Až do voleb v roce 2001 se jednalo o politicky poměrně slabou stranu. Do té doby neměla zastoupení v Parlamentu, i když byla v silném povědomí voličů. Ve volbách do Sejmu 2001 však již dostala přes 10% hlasů. To se jí povedlo především tím, že přestala být pouze „rolnickou“ stranou a zaměřila se i na ostatní levicové voliče. Sebeobranu lze tedy charakterizovat jako silně populistickou levicovou stranu, jejíž popularita je založena hlavně na charismatickém vůdci.

---

²⁶ KUBÁT, Michal: *Demokracie v Polsku*. Praha 2005, s. 102.

Právo a spravedlnost (*Prawo i Sprawiedliwosc – PiS*)

Strana Právo a spravedlnost vznikla v březnu 2001. Stejně jako Občanská platforma, vznikla PiS v důsledku rozpadu Volební akce solidarita (AWS). PiS založili dva bratři – Lech Kaczyński a Jarosław Kaczyński. Oba bratři působili za minulého režimu v opoziční Solidaritě. Jedná se opět o velmi významnou polskou stranu, která byla založena poměrně nedávno. Vznikla na základech strany Dohoda středu (*Porozumienie Centrum - PC*), která existovala od roku 1990. PiS je tak zároveň novou i starou politickou stranou. Považuje se za konzervativní pravicovou stranu, která klade důraz na silný, bezpečný a spravedlivý stát založený na křesťanské tradici. Je to strana poukazující na národní zájmy, skeptická vůči EU a silně proamerická.

Polská lidová strana (*Polskie Stronnictwo Ludowe – PSL*)

Polská lidová strana je přímou pokračovatelkou Sjedenocené lidové strany, která existovala v Polsku před rokem 1989. Vznikla v květnu 1990, kdy se spojilo několik lidových stran. Z hlediska základní typologie se jedná o historickou stranu, protože její předchůdkyně byla založena již v roce 1895. Je to strana, která se po všech parlamentních volbách dostala do Sejmu. Po volbách v roce 1993 byla součástí vládní koalice se SLD, stejně jako po volbách v roce 2001. Po volbách v roce 1997 došlo uvnitř strany k neshodám, ohledně jejího směřování (ve volbách v roce 1993 získala 15% a v roce 1997 pouhých 7,3%) a došlo k silné reorganizaci.

Zaměření PSL je na venkovské obyvatelstvo. Dá se říci, že její cíloví voliči jsou ti samí, co cíloví voliči Sebeobrany. Právě v roce 1997 se Sebeobraně podařilo získat velkou část voličů PSL přesvědčením, že Sebeobrana bude silněji prosazovat jejich zájmy. Svě pojetí politiky označuje PSL souhrnně jako agrarismus. V programu agrarismu má nezastupitelnou roli konzervativní pohled na člověka, který je hodnotově ukotven v křesťanství a svojí prací v zemědělství kultivuje tradiční hodnoty Polska. Volební výsledky PSL se pravidelně pohybují okolo 10% a se 140 000 tisícovou členskou základnou je nejpočetnější politickou stranou v Polsku. Považuje se za středovou stranu. Preferuje model sociálně-tržního hospodářství, který je založen na různých typech vlastnictví (soukromé, družstevní i státní).

PSL má s ohledem na své voliče v základním programu také silný požadavek na státní zásahy, jenž se vztahují na výkupní ceny zemědělských komodit.²⁷

Liga polských rodin (*Liga Polskich Rodzin – LPR*)

Liga polských rodin vznikla v květnu 2001, necelé čtyři měsíce před parlamentními volbami. Vznikla částečně rozpadem Volební akce solidarita, jako koalice několika katolických a nacionalistických stran a organizací. Liga vznikla jako politická strana, ačkoli svým fungováním připomíná spíše volební koalici. LPR vznikla za účelem spolupráce politiků z různých organizací, které neměly šanci dostat se samostatně do Parlamentu. Přestože měla na získání voličů necelé čtyři měsíce, obdržela od nich 8 % hlasů a obsadila v Sejmu 38 míst. Velký úspěch zaznamenala ve volbách do Evropského parlamentu, kdy skončila na druhém místě se 16% hlasů.

V případě LPR je nutno se zmínit o kontroverzním katolickém rádiu Maryja, hájícím radikální katolicko-národní politiku. V jeho čele stojí katolický kněz Tadeusz Rydzyk, který je považován za šedou eminenci ligy. Rádio se kromě vysílání náboženských programů snaží silně ovlivňovat i politické dění v Polsku. Liga je označována za stranu populistickou, nacionalistickou, konzervativní a silně katolickou. Na většinu problémů nahlíží z katolického vidění. V roce 2004 však zmírnila svou náboženskou a nacionalistickou rétoriku a začala se věnovat i ostatním problémům, jako je například ekonomika atd.

Demokratická strana (*Partia Demokratyczna - PD*)

Demokratická strana vznikla 16. dubna 2005 zejména odchodem řady politiků z Unie svobody, která vznikla již v roce 1994 spojením Liberálně-demokratického kongresu (KLD) a Demokratické unie (UD). Obě strany byly založeny v roce 1990 na základech rozpadlé Solidarity. Až do roku 2001 byla Unie svobody silnou a vlivnou politickou stranou, ale po parlamentních volbách v roce 2001 se nedostala do Sejmu. Byl to důsledek rozpadu Volební akce solidarita, po níž se také vyskytly ve straně silné rozpory. Strana se sice nedostala do Sejmu, ale podařilo se jí dostat do Senátu a vydařily se jí také volby do Evropského parlamentu, kde získala čtyři mandáty. Demokratická strana je typickou liberální stranou, je proevropská a je zastánkyní slabšího propojení státu s církví.

---

²⁷ <http://www.ods.cz/eu/download/docs/EPP-strany.pdf>

7. Volby 2005

Volby do Sejmu a Senátu se konaly v neděli 25. září 2005. Volební místnosti byly otevřeny od 6:00 do 20:00 hod. Volit mohlo přes 30 milionů Poláků ve 25 165 volebních místnostech v 92 zemích světa. V zahraničí se volilo na polských ambasádách, kromě velvyslanectví v Bagdádu, kde se volby z bezpečnostních důvodů nekonaly. Do Sejmu kandidovalo celkem 22 politických stran a hnutí.

Parlamentní volby roku 2005 byly v mnohém odlišné a naopak v mnohém stejné jako ty předchozí. Sejně byly v tom, že opět Poláci vyměnili vládu. V Polsku se totiž pravidelně střídá vláda levice a pravice. Novinkou nebyla ani velmi nízká volební účast, která byla letos vůbec ta nejnižší od roku 1989. To v čem byly nové, byly to, že se poprvé konaly zároveň volby do Sejmu, Senátu a hned nato volby prezidentské. Parlamentní volby byly právě těmi prezidentskými poměrně zastíněné.

Volby 2005 byly zatím ty zcela nejdražší volby v historii Polska, především díky novému mediálnímu pojetí kampaně a bylo to dáno samozřejmě také tím, že se konaly troje volby najednou. Dá se říci, že právě dobře odvedená kampaň rozhodovala o vítězi těchto voleb. Parlamentní volby přinesly také řadu překvapení, počínaje vítězem voleb a povolební koalicí konče.

7.1 Předvolební preference

Kdyby probíhaly parlamentní volby již v lednu 2005, vyhrála by s přehledem Občanská platforma. Získala by totiž, podle průzkumů agentury CBOS, 26% hlasů, zatímco Právo a spravedlnost by získala pouze 18% hlasů. Na dalších místech by skončily Liga polských rodin, kterou by volilo 12% voličů, a Sebeobrana, kterou by volilo 11% voličů. Dalšími stranami, které by se dostaly do Sejmu by byly Polská strana lidová se 7%, Spojenectví demokratické levice s 6% a Polská sociální demokracie také se 6%. Poslední stranou, která by se do Sejmu dostala, by byla Německá menšina, která se do dolní komory dostává pravidelně díky neexistenci volební klausule pro menšiny.

Porovnáme-li tyto výsledky s celým rokem 2004, můžeme sledovat určité vývojové tendence. Zatímco oblíbenost PO kolísala v průměru kolem 27%, oblíbenost PiS mírně rostla. Na počátku roku 2004 se volební preference PiS pohybovaly kolem 13-14%, na konci roku se již stabilizovaly na 18%. Opačnou tendenci zaznamenala vládnoucí SLD, která se potýkala s ohromnými korupčními skandály. Nakonec to vyvrcholilo odtržením SdPL a ztrátou

voličské přízně, s kterou v roce 2001 vyhrála volby. Ještě v lednu 2004 měla SLD společně s SdPL 17% podporu. Po odtržení SdPL by ji volilo v dubnu 2004 již jen 6% voličů. Kolem těchto 6% se od té doby pohybovaly její preference až do konce roku.

Tabulka č. 5 *Volební preference v roce 2004 a 2005*

ROK	2004												2005
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I
PO	29	30	27	29	26	28	29	25	25	27	27	27	26
PiS	13	13	15	9	13	10	14	16	15	14	17	18	18
LPR	6	5	5	6	7	16	16	12	13	14	12	11	12
Sebeobrana	11	18	24	24	20	13	13	10	10	12	10	12	11
PSL	6	6	7	5	8	7	6	6	5	6	8	6	7
SLD	17	12	8	6	5	7	5	7	9	6	8	6	6
SdPL	X	x	x	7	5	4	4	7	7	4	5	4	6
UW	3	2	3	2	3	3	5	4	3	6	3	3	3
UP	4	3	2	4	3	4	2	3	4	3	2	2	3

Zdroj: Centrum pro průzkum veřejného mínění (www.cbos.pl)

7.2 Předvolební kampaň

Polská politická scéna ještě není stabilizovaná, což dokládají velké pohyby stranických preferencí. I proto zde mají volební kampaně relativně velký význam a vhodně zvolená strategie může rozhodnout o celkovém úspěchu voleb, což se právě v těch letošních potvrdilo.

Kampaň před volbami do Sejmu 2005 byla v mnohém odlišná od těch předchozích. Bylo to způsobeno hlavně tím, že se najednou konaly volby do Sejmu, Senátu a prezidentské volby. Volby do Sejmu a Senátu byly právě těmi prezidentskými poměrně zastíněné. Celá kampaň se skládala téměř jen z reklamy, jejíž hlavní část proběhla v televizích a rozhlasu. Také proto byla kampaň roku 2005 nejdražší v historii Polska. Menší část reklamy se odehrávala formou billboardů nebo plakátů. Také volební mítinky zabíraly menší část ve volebních strategiích, než tomu bylo ve volbách 2001. Podle řady politologů chyběla úplně věcná diskuse o programech.

Předvolební kampaň v médiích

Zákon umožnil třinácti politickým uskupením neplacené vysílání politických spotů ve veřejnoprávních televizích a rozhlasu. Televize vyčlenila celkem patnáct hodin pro

kandidáty do Sejmu a pět hodin pro kandidáty do Senátu v období od 10. září 2005 do 23. září 2005 na televizních stanicích TVP 1, TVP 2, TVP 3, OTV a TV Polonia. Právo odvysílat svůj spot získaly: LPR, Demokratická strana-demokracie.pl, PO, UP, Polská rolnická strana, Polská nacionalistická strana, PiS, Patriotické hnutí, SdPL, SDL, Platforma Janusz Korwin – Mikke, Sebeobrana, Koalice všech polských občanů.

Politická uskupení využila, kromě neplaceného reklamního prostoru, ve veřejnoprávních médiích také placenou reklamu. Podle agentury OBOP bylo utráceno v období od 1. března 2005 do 7. září 2005 za předvolební televizní spoty politických uskupení celkově přes 17 milionů zł, což v přepočtu představuje sumu přes 119 milionů Kč. V tomto období bylo odvysíláno 1202 politických spotů. Nejvíce peněz vydala za televizní kampaně strana PiS, která utratila za 375 spotů 7 304 237 zł, tedy asi 51 milionů Kč. Na druhém místě ve výši výdajů skončila PO, která za televizní propagaci utratila 2 909 680 zł, tedy okolo 25 milionů Kč. Zaplatila to za odvysílání 255 předvolebních spotů. Následovala LPR s útratou 3 miliony zł, přepočteno na českou měnu to bylo 21 milionů Kč. LPR odvysílala 213 spotů. Kampaň pomocí soukromých televizních reklam ještě využily SdPL se 160 spoty, PSL s 90 spoty, SLD s 55 spoty, Koalice všech polských občanů se 40 spoty a KWO se 14 spoty.²⁸

Celkem 70% obyvatel uvedlo, že první spot, který na obrazovkách vidělo, patřil PO. Tato strana začala totiž s vysíláním předvolebních spotů již v červenci. Okolo 78% obyvatel se ale nejvíce líbily spoty PiS.

Kontrolovaná kampaň

Několik významných polských médií jako například *Gazeta*, *Rzeczpospolita*, *Onet*, *Politika* nebo televizní stanice TVN se spojilo a pod heslem „kontrolovaná kampaň“ prověřovala výroky politiků. Byla to, podle jejich slov, reakce na řadu nepravd ve volební kampani. Kontrolovaná kampaň spočívala v uvádění těchto výroků na pravou míru. Na druhou stranu začala do volební kampaně zasahovat i bulvární média, především nově vzniklý celoplošný bulvární deník *Fakt*. Zjistilo se tak například, že tchýně předsedy LPR Romana Giertycha byla na příkaz shora zaměstnána jako asistentka jednoho z europoslanců této strany, pobírala plat, ale v kanceláři se objevila jen několikrát. Tlak médií neunesl kandidát na prezidenta Włodzimierz Cimoszewicz, který z prezidentského souboje nakonec odstoupil.

---

²⁸ <http://www.tns-global.pl/centrum/2005/2005-09/wid/1064>

Oficiálně prohlásil, že důvodem jeho odstoupení je ztráta soukromí jeho i jeho rodiny. Některá média spekovala spíše o strachu z objevení nějakého skandálu, protože Cimoszewicz byl obviňován z podezřelého obchodování s cennými papíry.²⁹

Německo v polské předvolební kampani

Jak jsem se již zmínil na začátku této práce, je Polsko zemí velmi citlivou na svou historii. Týká se to především Německa a Ruska, jenž Polsko společně v roce 1939 okupovaly. Německo hrálo významnou roli i v předvolební kampani. Ačkoli Polsko nevystupuje proti Německu jako nepřítel, drží si od něj stále ještě odstup.

Donald Tusk prohlásil, že jeho první zahraniční cesta v roli prezidenta by vedla do Berlína. To ještě netušil, že se objeví informace o tom, že jeho děda sloužil za války ve wehrmachtu. Na gesta sblížení se s Německem Poláci ještě úplně nejsou připraveni. Podobné výroky Tuskovi a jeho PO proto patrně ve volbách neprospěly.

Naopak Kaczynski prokázal svou politickou tvrdost vůči svému západnímu sousedovi. Potom, co se začali němečtí vyhnanci z poválečného období domáhat u evropských soudů navrácení majetku, pohrozil některými odvetnými akcemi. Ještě v úřadě Varšavského starosty nechal spočítat škody, které způsobili nacisté ve Varšavě. Škody vyšly na 54 miliard dolarů. Nebylo náhodou, že tuto reakci Kaczynski předvedl jen několik dní před volbami.

Ještě tvrději vystupoval v kauze plynovodu vedoucího z Ruska do Německa, který obchází polské území přes Baltské moře. „Politika Berlína vůči Moskvě se nemůže dělat přes hlavu Varšavy“, uvedl s tím, že jako prezident republiky by se tomuto projektu snažil zabránit.

---

²⁹ <http://wiadomosci.gazeta.pl/wybory2005/0,69045.html>

Předvolební kampaň jednotlivých stran

Předvolební kampaně jsou obecně zaměřeny hlavně na nerozhodnuté voliče. Především v polském případě, kdy k volbám chodí sotva 40% oprávněných voličů, jsou takové kampaně pro strany velkou příležitostí. V předvolební kampani občané, kteří jsou nerozhodní, daleko více podléhají propagandě. Nerozhodný volič, který je v polských podmínkách voličem středu, má kromě nejmenší volební motivace, také obvykle nejméně informací a je tedy i nejsnáze manipulován. Právě takovému voliči říkají více tváře osobností než argumenty. Právě kampaň před volbami 2005 byla o tvářích a populistických gestech. Věcné diskuse, kromě debat o 15% dani, chyběly. Kampaň stran kandidujících do Sejmu tak proběhla tak trochu v americkém stylu (především v podání Práva a spravedlnosti a Občanské platformy). Byla to ovšem volební strategie, která se jim vyplatila. Dá se tedy říci, že jednotlivé strany měly tak efektivní kampaně, kolik za ně mohly utratit peněz.

Kampaň Práva a spravedlnosti

PiS zvolila delší, intenzivní a nákladnou kampaň, která byla rozdělena do tří hlavních částí. První byla regionální. Byly to show, v níž vystupovaly osobnosti polské kultury a jíž se také účastnili představitelé strany. Parlamentní kandidáti také objížděli města napříč Polskem ve svých 20ti autobusech a na mítincích se setkávali s voliči.

Druhá fáze patřila představení programu. Jedním z povolebních záměrů, které vzbudily pozornost, bylo zavedení 24-hodinových soudů. Jedná se o typ soudu, který se využívá v USA a jehož úkolem je zrychlení průběhu jednání. 24-hodinové soudy by se vztahovaly na pachatele drobnějších trestných činů, například výtržníků. Ti by byli po chycení při páchání drobného trestného činu ještě ten den nebo den následující souzeni. Maximální tresty u takovýchto soudů by pak byly maximálně v řádu několika dní vězení. Tento plán představil Zbigniew Ziobro na tiskové konferenci v Nowe Huti, což je místo, kde jsou právě s výtržnictvím velké problémy.

V třetí fázi PiS začala útočit na program PO. PiS využila silné reklamy v soukromých televizích a rádiích a také v tisku. Tato snaha o zkažení mediálního obrazu PO se, jak je zřejmé z volebního výsledku, vyplatila. Například v televizním spotu pod názvem „méně daní“, zaútočila PiS na návrh PO o 15% dani. K tomuto účelu také zavedla internetovou stránku www.mniejpodatkow.pl, kde si mohl občan porovnat, jaké dopady pro něho plynou z daňových návrhů obou stran. Pomyslnou tečku za kampaní udělal Jaroslaw Kaczynski, když

se na tiskové konferenci postavil před nákupní košík s masem, moukou, cukrem, zeleninou, mlékem a hračkami a počítal, kolik by zaplatil po přijetí zákona o 15% dani.

Kampaň Občanské platformy

Hlavním tahákem volební kampaně PO bylo právě zavedení všeobecné 15% daně. Nakonec se však ukázala, jako velmi těžko vysvětlitelné téma a v závěru kampaně uškodila, když posloužila jako snadný terč pro PiS. V rámci daňových reforem ještě představil předseda strany a prezidentský kandidát Donald Tusk plán nahradit agrární daň daní z příjmu. Vysvětlil, že je to snaha Platformy pomoci malým zemědělcům, kteří by tak státu odváděli méně.

Druhým výrazným prvkem kampaně PO bylo představení strany prostřednictvím jediné osoby, tedy předsedy Donalda Tuska. Donald Tusk byl v kampani představován jako nezkorumpovatelný. To je něco, co Poláky oslovuje. Hlavně proto, že během vlády SLD pojem politické nezkorumpovatelnosti přestal téměř existovat. PO je vyčítáno, že nepředstavila, na rozdíl od PiS, pozitivní volební plán či jasná politická hesla. Naopak velmi příznivě se projevil Tuskův osobní dopis do devíti milionů rodin. Tusk tímto udělal přes vysoké náklady dobrý tah, neboť se mu tak volební preference na zvolení prezidentem, před a po dopisu, změnil z 25% na neuvěřitelných 41%. Pravdou je, že dopis neměl, bohužel pro PO, stejný účinek na volební preference do Sejmu.

PO předvedla v předvolebním období také několik populistických tahů. Především se snažila zalíbit tím, že jako jediná strana odmítla státní příspěvek. Druhým populistickým krokem byl návrh na zrušení horní komory parlamentu. Pro voliče přitažlivý, ale prakticky téměř neuskutečnitelný návrh.

Kampaň Spojenectví demokratické levice

SLD podpořil v předvolební kampani prezident Alexander Kwasniewski. Alexander Kwasniewski má k SLD velmi blízko, neboť je jedním z jejích spoluzakladatelů. Upozornil na to, že pravice má takovou převahu, že by to způsobilo v Polsku povolební politickou nerovnováhu. Stranu podpořil tak, že se zúčastnil několika jejích mítinků. V předvolebním období se musela SLD vyrovnávat hlavně s „vytahováním“ starých korupčních kauz a s útoky na 18% nezaměstnanost, tedy s kritikou, která se ostatním stranám přímo nabízela.

Kampaň Demokratické strany

Představitelé Demokratické strany se rozhodli, v rámci kampaně, objet velká města přes celé Polsko ve svém červeném volebním autobuse (anglický „doubledecker“ Leyland) a přesvědčovat na mítincích voliče, aby dali hlas právě jim. Cest se účastnili především prezidentská kandidátka Henryka Bochniarz a předseda strany Wladyslaw Frasyuniuk.

DP vyjádřila prostřednictvím Wladyslawa Frasyuniuka přístupnost ke koaliční vládní spolupráci s Občanskou platformou, kterou odhadovala na vítěze voleb.

Kampaň Ligy polských rodin

Liga polských rodin zvolila ke své prezentaci návštěvy svých agitátorů v domácnostech voličů. Tam občany přesvědčovali, proč právě oni by měli dostat jejich hlasy. Předseda LPR Roman Giertych řekl, že hlavním plánem LPR je postavení před spravedlnost autory polské průmyslové privatizace a zrovnoprávnění všech před zákonem. „V Orvelově Zvířecí farmě si byla všechna zvířata rovna, ale některá si byla rovnější. V našem případě mají ta rovnější zvířata červený kožich.“ řekl pro PAP Roman Giertych.

I LPR se pokusila v předvolební kampani vytáhnout německou otázku, když se vyjádřila proti německému členství v Radě bezpečnosti. Zároveň se předseda strany vyjádřil, že Polsko by mělo dostat v Radě bezpečnosti tu samou funkci.

Kampaň Sebeobrany

Andrzej Lepper se snažil přilákat k volebním urnám venkovské obyvatelstvo, obyvatelstvo u kterého má Sebeobrana nejvíce příznivců, na odměnu pro jejich vesnici. Sebeobrana připravila odměnu 250 000 zl, tedy asi 1750 000 Kč pro obec, která bude mít v parlamentních volbách největší volební účast.

Lepper v rámci kampaně upozorňoval voliče na to, že Sebeobrana je v současnosti jedinou levicovou stranou s tím, že doteď vládli po celých 16 let liberálové a zemi víceméně ekonomicky zničili.

Kampaň ostatních stran

Do předvolební kampaně se zapojila také církev. Polský primas kardinál Juzef Glemp, zdůraznil, že katolická církev nebude vyzývat voliče k podpoře některé konkrétní politické strany. Poukázal ale na to, koho by volit neměli. Neměli by to být podle něj ti, kteří ve svém programu porušují tradiční hodnoty. Tedy strany, které jsou pro euthanasii, registrované partnerství nebo potraty. Vyzval ať lidé volí strany, jež se řídí základními principy křesťanské etiky.

Strana práce žádala po kanceláři státního zástupce aby se zaměřil na financování kampaní některých stran. V Polsku totiž existuje zákonem stanovená hranice výdajů za volební kampaň. Daniel Podryzcki, kandidát na prezidenta za Stranu práce, řekl, že jsou zde důvodná podezření, že některé strany porušují zákon. Poukázal na enormní částky za volební plakáty, billboardy a především za televizní a rádiové spoty. Odmítl ale říci, které strany měly, podle něj, překračovat zákonem povolenou hranici výdajů za volební kampaň. Tato strana také navrhovala založení polského energetického sektoru na domácích zásobách uhlí a plynu a použití biopaliv. Poukázala na to, že Polsko je jedinou zemí v regionu střední a západní Evropy, která by mohla být energeticky soběstačná.

Lídři Hnutí patriotů se vyjádřili, že jsou znepokojeni signály cenzury ve veřejných médiích. Mluvčí RP Antoi Macierewicz řekl, že se vrací skandální praktiky cenzury ve veřejných médiích.

Závěr předvolební kampaně

Závěr kampaně byl ve znamení vzájemných programových útoků PiS a PO. Kaczynski odmítl, že jeho strana založila kampaň na útočení na svého potenciálního koaličního partnera. „Něco jiného je pak útok na jeho program“, uvedl Kaczynski s tím, že PiS chtěla, aby si byli Polští voliči plně vědomi, pro jaký program hlasují a co obsahuje.

V závěru předvolební kampaně se vrcholní představitelé PiS a PO vzájemně omluvili za případné nefér útoky, či neuvážená slova. „Pokud v průběhu kampaně padla z naší strany nějaká neuvážená slova, jestli jsme někoho urazili, pak bych se za to chtěl všem omluvit“ řekl předseda PiS Jaroslaw Kaczynski. „Pokud jsme vůči někomu neprojeвили dost taktu, pak bych chtěl říci promiňte“ řekl kandidát na premiéra z PO Jan Rokita.

Volební chování voličů

Politologové soudí, že v případě nalezení zákonitostí volebního chování jednotlivců by bylo možné předem předvídat výsledky hlasování. Proto také postupem času vznikla velká řada koncepcí, které se snaží volební chování pochopit a vysvětlit. Někteří politologové tvrdí, že volič se rozhoduje podle stranické agitace a propagandy, jiní zase, že pro podporu strany či kandidátů je nejdůležitější sociální postavení voliče, podle dalších koncepcí má hlavní vliv rodinné zázemí, či naopak je tím podstatným volební systém, geografické určení bydliště voliče, nebo náboženství atd. Nejvíce zastánců má však teorie sociální determinace volebního chování.³⁰

Nejčastější motivy odevzdání hlasu jednotlivým stranám

Voliči PiS obvykle uváděli, že věří v čestnost a spolehlivost politiků z této strany (52%) a věří, že PiS dokáže v Polsku snížit kriminalitu (47%) a cítí, že bude zastávat Polské národní zájmy (42%).

Příznivci PO také věří v čestnost a schopnost politiků své strany (46%), stejně jako věří v jejich ekonomický program (48%) a v jejich profesionalitu a kompetence (35%).

Většina hlasů SLD je od věrných voličů, kteří jí volí již několik let. 54% voličů přiznalo, že vždy volili jen ji. Kořeny a politické pozadí této strany a zkušenosti jejich politiků jsou důležité pro 31% lidí, hodlajících odevzdat jí hlas. Zajímavá byla odpověď příznivců této strany na otázku čestnosti a nezkorumpovatelnosti politiků SLD. Jako přednost této strany to viděla pouze 3% voličů SLD.

Ti, kteří volili Sebeobranu věří, že tato strana rozumí problémům obyčejných lidí (61%) a že by dokázala zlepšit jejich situaci (45%), kdyby se dostala k moci. Třetí nejdůležitější důvod, proč by volili Sebeobranu je, že věří, že by zabránila rozprodávání státního majetku (35%).

Víra v politiky, kteří rozumí obyčejným lidem a zastali by se jejich zájmů je nejdůležitějším motivem pro volení Ligy polských rodin (50%). 47% voličů LPR se ztotožňuje s jejím vztahem ke křesťanství a křesťanským hodnotám. Motivem voličů pro odevzdání hlasu LPR byla také čestnost jejich politiků (37%), jejich patriotismus a snaha hájit Polské zájmy (36%).

---

³⁰ KREJČÍ, Oskar: Kniha o volbách. Praha 1994, s. 292.

Volební motivace příznivců PSL je relativně nejvíce rozmanitá. Stejně jako v případě SLD faktorem k volení je stranické politické pozadí (41%) a zvyk voličů je také důležitým faktorem. Tyto motivy vyjadřují víru, že strana dokáže hájit zájmy obyčejných lidí (39%).

Preference během kampaně a po kampani

Tabulka č. 6 *Volební preference během kampaně a po kampani*

ROK 2005	volební preference %								
Strana/měsíc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
PO	26	25	22	20	25	20	21	23	33
PiS	18	15	16	24	20	23	26	22	27
LPR	12	13	11	10	8	14	10	11	9
Sebeobrana	11	12	14	14	14	13	14	16	12
PSL	7	7	8	4	5	7	4	7	5
SLD	6	6	6	4	7	6	8	8	6
SdPL	6	4	3	5	6	7	5	3	2
UW	3	x	x	x	x	x	x	x	x
UP	3	x	x	x	x	x	x	2	1
Demokracie.pl	3	5	5	4	3	4	2	3	2

Zdroj: Centrum pro průzkum veřejného mínění (www.cbos.pl)

Dva dny před volbami přinesl velké překvapení průzkum agentury OBOP. PiS totiž sesadila z první příčky PO. Podle průzkumu měla PiS 33% podporu, zatímco PO 29% podporu. Bylo to vůbec poprvé v historii, kdy měla PiS v odhadech volebních preferencí více procent než PO.

7.3 Výsledky voleb

7.3.1 O volby nebyl zájem

Jednou z nejvíce diskutovaných věcí, při povolebních analýzách, byla jistě velmi nízká účast voličů. V Polsku žije 30229031 oprávněných voličů a z nich jich k volbám přišlo pouze 12263640, což představuje 40,57%. „Předvolební kampaň byla taková, že mohla lidi mobilizovat. Řada z nich si jistě uvědomila, že neúčast je nejhorší volba“, řekl novinářům předseda vlády Marek Belka. Deník *Rzeczpospolita* zase napsal: „největší znepokojení musí vzbuzovat nízká volební účast. Tím je ohrožena budoucnost polské demokracie.“ Výsledek 40,57% znamená vůbec nejnižší volební účast od roku 1989, kdy se konaly první tzv. polosvobodné volby.

Největší volební účast byla letos, jako obvykle, ve Varšavě, kde přišlo k volbám 56,05% z oprávněných voličů. Naopak nejmenší volební účast byla ve vojvodství Opolí, kde přišlo volit pouze 33,47%.

Politické strany nedokázaly přesvědčit voliče, aby přišli k volbám, přestože za volební kampaň utratily historicky nejvíce peněz. Polsko je zemí s tradičně nízkou volební účastí, takže, až zas tak překvapivý výsledek to není. Volební účast při volbách do Sejmu v průměru nedosahuje ani 50%. Nejvyšší volební účast měly volby v roce 1989, kdy přišlo volit 62,1% z oprávněných voličů. Od roku 1993 má volební účast sestupnou tendenci.³¹

Vliv na nízkou volební účast mají nesporně institucionální faktory, jakými jsou zejména nestabilita a proměnlivost politických stran a stranického systému. Neustávající proces formování stranického systému provázený vznikáním, zanikáním, slučováním a dělením stran, měnění názvů apod. způsobuje v očích voličů jistý zmatek a přispívá k jejich špatné orientaci v politice.

Na druhou stranu je třeba říci, že nízká volební účast vždy neznamená odmítání současného systému nebo krizi demokracie. Je třeba posoudit místní specifika apod., které způsobují to, že občané nejsou zvyklí chodit volit. Polští sociologové odhadují, že okolo 20% občanů disponujících aktivním volebním právem se od roku 1989 nikdy nezúčastnilo žádných voleb.³² Naopak náhlý vzestup volební účasti je pokládán za důsledek napětí ve společnosti, poruchu legitimacy režimu. Politologové tak pokládají nižší volební účast za projev důvěry vládě, důkaz stability systému.

---

³¹ <http://wybory2005.pkw.gov.pl/SJM/EN/WYN/F/15.htm>

³² KUBÁT, Michal: Demokracie v Polsku. Praha 2005, s. 127.

7.3.2 Výsledky voleb

Konečné výsledky voleb se Poláci oficiálně dozvěděli v pondělí 26. září. Nebylo pro ně překvapením, že volby vyhrála pravice. Na co se ale netrpělivě čekalo byl souboj PO a PiS. PO přisuzovaly dlouhodobé předvolební průzkumy volební prvenství, ale dva dny před volbami, poprvé v historii těchto dvou stran, předpovídaly agentury jako vítěze PiS. Nakonec se potvrdily novější průzkumy a jasným vítězem se stala strana PiS.

Hranici pěti procent, nutnou pro vstup do Sejmu, překonalo šest stran: PiS, PO, Sebeobrana, SLD, LPR a PSL. V Sejmu ještě zasednou dva poslanci z Německé menšiny, kteří se do Sejmu opět dostali díky neexistenci volební klausule pro menšiny.

Pis získala, také díky velmi zdařilé předvolební kampani, podporu 26,99% voličů. Získala tak 155 mandátů. Oproti minulým volbám si polepšila o celých 111 mandátů.

Na druhém místě skončila PO s 24,14% hlasů. Získala tak 133 mandátů a polepšila si tím o 68 křesel.

Třetí stranou, která si oproti minulým volbám polepšila, byla Sebeobrana. Sebeobrana získala 11,41% hlasů. Získala 56 poslaneckých křesel, tedy o 3 více než ve volbách 2001.

Volby 2005 byly velkou prohrou pro SLD. SLD zlomily vaz korupční aféry a hrozná 18% nezaměstnanost, která je největší v celé EU. Hlas této straně odevzdalo 11,31% a tak v Sejmu získala 55 křesel. Oproti minulým volbám ztratila 145 mandátů. Ve volbách 2001 kandidovala společně s Unií práce (UP). Dohromady jim tehdy odevzdalo hlas 41% voličů. Na druhou stranu to nebyla až taková prohra, jaká se čekala. Některé průzkumy ještě několik týdnů před volbami ukazovaly, že by ani nemusela dosáhnout potřebných 5% pro vstup do Sejmu.

Na pátém místě se umístila strana LPR se 7,97%. Tato strana obsadila v Sejmu 34 míst. To je o 4 poslance méně, než měla před volbami.

Šesté místo patřilo PSL, která od voličů obdržela 6,96% hlasů. Zajistili jí tím 25 křesel. Po SLD ztratila PSL, oproti minulým volbám, nejvíce míst. Ze 42 křesel jí zbylo 25 křesel. Přišla tedy o 17 poslaneckých míst.

Již tradičně poslední místo ve volbách do Sejmu zaujala Německá menšina. Tuto stranu budou v Sejmu reprezentovat 2 poslanci.

Pro strany které nedosáhly 5% hranice nutné pro vstup do Sejmu bylo důležité, aby dosáhly alespoň 3%. Strany, které v Polsku dosáhnou celostátně 3% hranice, mají totiž nárok na příspěvek na úhradu volebních nákladů. Cílem tohoto příspěvku je zajištění volného

vstupu do volební soutěže. Vychází se z toho, že náklady, které s sebou nese účast na volbách, by neměly představovat překážku pro subjekty, které se voleb chtějí zúčastnit.³³

Překonat 3% hranici se ve volbách podařilo, kromě stran které se dostaly do Sejmu, pouze SdPL, která získala 3,89% hlasů.

Tabulka č. 7 *Výsledky voleb 2005*

<i>Politické uskupení</i>	SLD	PSL	PO	PiS	S	LPR	MN
<i>%hlasů</i>	11,31	6,96	24,14	27	11,41	7,97	0,29
<i>Mandátů</i>	55	25	133	155	56	34	2
<i>Změna mandátů</i>	-145	-17	68	111	3	-4	0

Zdroj: Státní volební komise (www.pkw.gov.pl)

7.3.3 Sestavování vlády

Povolební situace přinesla několik překvapení. Tím prvním bylo to, že se Jaroslaw Kaczynski nestal premiérem, jak se očekávalo. PiS totiž jmenovala na post premiéra Kazimerze Marcinkiewicze. Pro Jaroslawa Kaczynského to bylo rozhodnutí, kterým chtěl pomoci svému bratrovi Lechovi stát se prezidentem. Poláci by totiž, podle něj, zřejmě chtěli zachovat rovnováhu mezi dvěma nejdůležitějšími funkcemi v zemi a tak by pro Lecha Kaczynského nehlasovali. „Kazimier Marcinkiewicz patří od počátku k nejužšímu vedení strany. Velmi se zasloužil o její vznik a je to člověk, ke kterému mají všichni i já plnou stoprocentní důvěru“ zdůvodnil Jaroslaw Kaczynski rozhodnutí PiS navrhnout právě Marcinkiewicze na post premiéra. Tento tah nezaskočil pouze veřejnost ale i předpokládaného budoucího koaličního partnera PO. „Nerozumíme důvodům, proč se Jaroslaw Kaczynski neujal své mise, proč rezignoval. Jeho rozhodnutí nicméně bereme na vědomí“ reagoval předseda PO Donald Tusk.

Vyjednávání o nové vládě

Poté, co státní volební komise vyhlásila oficiální výsledky voleb do Sejmu a Senátu, začalo se vyjednávat o polské vládě. Podle politologů bylo zřejmé již před volbami, že se

³³ OUTLÝ, Jan: Strany a stát, volby a finance. Olomouc 2003, s. 57.

domlouvaná koalice PiS a PO bude potýkat s problémy, především kvůli některým zásadním programovým rozdílům.

První kolo vyjednávání se konalo 29. září v parlamentu za přítomnosti televizních kamer. Vyjednávání bylo zaměřeno hlavně na ekonomický program nové vlády. Dvouhodinový rozhovor ovšem probíhal v napjaté atmosféře. Problémy působila také špatná povolební komunikace mezi předsedy obou stran. Předseda PiS Jaroslaw Kaczynski nechápal, proč se vyjednávání nezúčastnil předseda PO Donald Tusk. Tusk se již předtím vyjádřil, že poté co neuspěl se svou žádostí, aby se nejprve setkali lídři obou stran, rozhodl se na toto jednání nepřejít a bude se raději věnovat své prezidentské kampani. Tusk se chtěl setkat s oběma bratry Kaczynskimi, ale kandidát na prezidenta Lech to zásadně, jakožto budoucí možná hlava státu, odmítal. Jaroslaw Kaczynski reagoval na Tuskův požadavek slovy: „S velkým překvapením i zármutkem přijímáme tento arogantní a ultimativní tón“.

Další dny pokračovaly v napjatém duchu až do 4. října, kdy se situace opět trochu zklidnila. Obě strany se nemohly dohodnout, kdo jako první předloží návrh na program nové vlády. První s ním nakonec, právě 4. října, přišla PO a tak se mohlo pokračovat ve vyjednávání. Kazimierz Marcinkiewicz tento návrh PO přijal a řekl, že pokud jde o způsob vládnutí, tak má PO a PiS podobné názory, takže se brzo dohodnou. Poté představil návrh polské vlády i Kazimierz Marcinkiewicz. Tento návrh obsahoval dva základní strategické cíle: nápravu státu a solidární hospodářskou politiku. Zároveň uvedl zásady, kterými by se měla budoucí vláda řídit. Měly by jimi být otevřenost veřejného života, čestné jednání, skromnost a poctivost. Cílem je zlepšení života Poláků, návrat státu občanům a zrychlení hospodářského růstu společně s růstem zaměstnanosti.

Prezidentské volby blokovaly vyjednávání

V Polsku probíhalo v neděli 9. října první kolo prezidentských voleb. Tyto volby situaci kolem sestavování budoucí vlády jen ztěžovaly. Obě strany totiž před volbami odmítaly kompromisy, aby nepoškodily své prezidentské kandidáty. PiS se vyjádřila, že prezidentské volby jsou pro ni nyní v porovnání se sestavením vlády, prioritou. Sestavení vlády komplikoval také spor o privatizaci. Zatímco PO by chtěla prodat státní podíly ve všech podnicích, s výjimkou desítky strategických firem, PiS by si chtěla ponechat státní podíly u mnohem více podniků. PiS požadovala, aby si stát nechal stoprocentní podíl u patnácti firem, do nichž patří například loterijní společnost, elektrické sítě, plynovody, uhelné doły,

železnice, veřejnoprávní média a letiště. Ve 20 společnostech by si stát nechal nadpoloviční většinu a v dalších firmách by si ponechal podíly s právem blokace.

Po zvolení Kaczynského prezidentem

23. října proběhlo druhé kolo prezidentských voleb, v nichž porazil Lech Kaczyński s 54% hlasů Donalda Tuska. Po Tuskově porážce se začaly ozývat hlasy z PO o tom, aby místo do koalice s PiS, šla PO do opozice. Snažily se tak vyjádřit nesouhlas s nepřátelským stylem Kaczynského kampaně. Ovšem vyjednávání po vychladnutí emocí pokračovalo. Obě strany si již předběžně rozdělily ekonomická ministerstva, většina připadla PO. Problém nastal při rozdělování silových resortů. Vítězná PiS pro sebe chtěla všechny silové resorty s výjimkou ministerstva obrany a chtěla i tajnou službu. „PiS vzniklo, aby zreformovalo stát v oblasti bezpečnosti. Občané nás kvůli tomu zvolili v parlamentních i prezidentských volbách a my proto potřebujeme ministerstvo spravedlnosti a vnitra. Tajné služby ze zákona spadají pod premiéra. S tím se nedá nic dělat“ řekl Marcinkiewicz. PO na to reagovala tak, že tyto požadavky jsou naprosto nepřijatelné. „Pokud si pan premiér myslí, že v rukách PiS mají být úřad prezidenta, premiéra, ministra spravedlnosti, generálního prokurátora, ministra vnitra, velitele policie a navrch ještě šéfa tajných služeb, pak si pan premiér musí uvědomit, že takovou vládu bude PiS vytvářet sama“ řekl Jan Rokita, kandidát na post vicepremiéra z PO. Dalším problémem bylo to, že se strany nebyly schopny dohodnout na obsazení křesla předsedy parlamentu. PiS na druhý pokus prosadila svého kandidáta, s pomocí Sebeobraný, LPR a PSL, Marka Jurka. „Dnes nevidím možnost pokračovat v koaličních rozhovorech“ reagoval na to Donald Tusk. Asi poslední nabídkou Donalda Tuska k obnovení rozhovorů, bylo vyzvání Jaroslawa Kaczynského, aby ještě naposledy zvážil funkci premiéra. Ten to samozřejmě odmítl s tím, že premiérem bude Kazimierz Marcinkiewicz.

PiS se nakonec 31. října definitivně rozhodla vytvořit menšinovou vládu. V čele osmnáctičlenného menšinového kabinetu zasedl Kazimierz Marcinkiewicz. Ve vládě zasedli, kromě členů PiS, také nestraniční odborníci, kteří měli zajistit podporu při hlasování o důvěře. Vzhledem k 460 křeslům v Sejmu byly dvě základní alternativy získání důvěry: 1) by se ke 155 poslancům PiS mohlo přidat 133 poslanců z PO, 2) by mohla PiS vládnout za podpory LPR, Sebeobraný a PSL. O podpoře nové vlády PO uvažovala, ale nakonec 3. listopadu vystoupil Donald Tusk na celostátní radě PO a navrhl, aby poslanci hlasovali proti programovému prohlášení vlády premiéra Marcinkiewicze.

Premiér hledá podporu pro menšinovou vládu

Premiéroví nezbylo než se obrátit na LPR, Sebeobranu a PSL. Předseda Sebeobrany Andrzej Lepper požadoval výměnou za podpoření vlády schválení rozsáhlých sociálních dávek a obnovení jednání s Evropskou komisí o lepších podmínkách pro polské zemědělce. Liga polských rodin požadovala 360 milionů zlotých pro rodiče dětí, které se narodily během loňského roku. Andrzej Lepper i předseda LPR Roman Giertych doporučili poslancům svých stran, aby vládu podpořili. Oba pak na společné tiskové konferenci dodali, že vláda může jejich důvěru ztratit, nebude-li plnit své sliby, především v sociální oblasti.

Hlasování o důvěře

Hlasování o důvěře vlády proběhlo 10. listopadu 2005. Vláda důvěru získala. Pro hlasovalo 272 poslanců ze 459 přítomných, proti hlasovalo 187 poslanců. Pro vyslovení důvěry bylo potřeba 230 hlasů. Proti se vyslovili pravděpodobně poslanci PO a SLD.

8. Závěr

Volby do Sejmu 2005 patřily mezi nejzajímavější ze všech voleb od roku 1991. Bylo to dáno také tím, že se poprvé v polské historii konaly takřka najednou troje volby – volby do Sejmu, volby do Senátu a krátce poté volby prezidentské. Zajímavé byly i předvolebními strategiemi stran, které se velmi inspirovaly podobou předvolebních kampaní v USA. Parlamentní volby tak byly poměrně zastíněné prezidentskými volbami. Prezidentští kandidáti byly hlavními tvářemi kampaní. Důsledkem byla kampaň bez závažných programových témat (výjimku představovala otázka rovné 15 % daně navrhované Občanskou platformou), plná televizní a rozhlasové reklamy, billboardů a populistických slibů. Přesto to byla kampaň velmi zdařilá, neboť výrazně získala pozornost voličů a byla tak inspirací pro mnohé zahraniční politické strany.

To co se očekávalo již před volbami, byla tradičně nízká volební účast. Volby do Sejmu 2005 se ovšem staly volbami s nejnižší volební účastí v celé historii demokratického Polska. Volit totiž přišlo pouze necelých 41 % oprávněných voličů. Lépe na tom byly prezidentské volby, k nimž přišlo 51 % voličů. I k prezidentským volbám však chodí každé volby čím dál méně občanů. Ani zajímavá předvolební kampaň, která se snažila zasáhnout právě nevoliče, tak nedokázala změnit tento trend.

Vítězi voleb se nakonec stala především jednovaječná dvojčata, bratři Kaczynští, kterým se po volbách podařilo „převzít vládu nad Polskem“. Dvoje nejdůležitější volby v zemi však vyhrála do jisté míry poněkud překvapivě. Ani současnému prezidentovi Lechovi Kaczinskému, ani předsedovi vítězné politické strany Právo a spravedlnost Jaroslawovi Kaczinskému, dlouhodobé předvolební preference nepředpovídaly vítězství. Jejich vítězství je tak přisuzováno především dobře odvedenému marketingu v závěru kampaně. Na druhém místě skončila Občanská platforma. Volby 2005 tak ukázaly, že v Polsku se mohou stát vítězi voleb strany téměř nové, pokud mají v čele charismatické vůdce a pokud představí zajímavý program. Ukázaly, že polský politický systém je stále proměnlivý, ale ne na úkor budování demokracie. Jedny volby může být politická strana na vrcholu a další volby už může být na úplném dně.

Po volbách následoval složitý proces sestavování vlády, který trval více než půl roku, další měsíce se dohadovaly politické elity o složení této vlády. Dlouho před volbami se brala téměř za jistotu údajně dohodnutá vládní koalice Práva a spravedlnosti Jaroslawa Kaczinského a Občanské platformy Donalda Tuska. Po volbách ovšem, kvůli osobním sporům a programovým rozdílům, nebyly tyto dvě strany schopny spolupracovat. Nejdříve v Polsku

vládl menšinový kabinet, který se opíral o podporu populistické Sebeobrany Andrzeje Leppera a nacionalistické Ligy polských rodin Romana Giertycha.

Situace se změnila až půl roku po volbách, kdy vznikla nová, tentokrát většinová vláda. Nová polská vláda sice přinesla Polsku jistou stabilitu v podobě majoritního kabinetu, ale především v zahraničí vyvolalo spojení vítězné strany s populisty a nacionalisty poměrně silnou kritiku. Vládu totiž sestavilo Právo a spravedlnost se Sebeobranou a Ligou polských rodin. Často se v komentářích objevují srovnávání s obdobím Heiderovi vlády v Rakousku. Je otázkou, zda i v tomto případě zůstane pouze u radikální frazeologie populistů, nebo zda se pokusí o radikální změny také v exekutivě.

Seznam zkratek

AWS	Volební akce Solidarita
CBOS	Centrum pro průzkum veřejného mínění
EU	Evropská unie
KKW	Katolický volební výbor "Vlast"
KLD	Liberálně demokratický kongres
KPN	Konfederace nezávislého Polska
LPR	Liga polských rodin
MN	Německá menšina
NATO	Severoatlantická Aliance
NSSZ „S“	Nezávislý samosprávný odborový svaz „Solidarita“
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PC	Dohoda středu
PDS	Polská dělnická strana
PiS	Právo i spravedlnost
PO	Občanská platforma
PPP	Polská strana přátel piva
PSDS	Polská sjednocená dělnická strana
PSL	Polská strana lidová
RL PL	Lidové hnutí "Lidová dohoda"
ROP	Hnutí na obnovu Polska
S	Sebeobrana
SdRP	Sociální demokracie Polské republiky
SdPL	Polská sociální demokracie
SLD	Spojenectví demokratické levice
TVP	Polská televize
UD	Demokratická unie
UP	Unie práce
UPR	Unie reálné politiky
USA	Spojené státy americké
UW	Unie svobody
WAK	Volební katolická akce
WTO	Světová obchodní organizace

Seznam tabulek a grafů v textu

Tabulka č. 1 <i>Výsledky voleb 1991</i>	17
Tabulka č. 2 <i>Výsledky voleb 1993</i>	18
Tabulka č. 3 <i>Výsledky voleb 1997</i>	19
Tabulka č. 4 <i>Výsledky voleb 2001</i>	20
Graf č. 1 <i>Levice v. pravice a církev v. stát</i>	22
Graf č. 2 <i>Levice v. pravice a EU ano v. ne</i>	22
Graf č. 3 <i>Levice v. pravice a dekomunizace ano v. ne</i>	22
Graf č. 4 <i>Hodnotová orientace stran</i>	23
Graf č. 5 <i>Levice v. pravice a populismus ano v. ne</i>	23
Tabulka č. 5 <i>Volební preference v roce 2004 a 2005</i>	30
Tabulka č. 6 <i>Volební preference během kampaně a po kampani</i>	38
Tabulka č. 7 <i>Výsledky voleb 2005</i>	41

Seznam příloh

Rozdělení Polska podle volebních obvodů	52
Volební účast podle jednotlivých volebních obvodů	52
Úplný seznam výsledků voleb 2005	53
Fotografie nejvýznamnějších osob z textu	54
Ukázky předvolebních plakátů a billboardů jednotlivých stran.....	55

Seznam literatury a pramenů

LITERATURA

1. FIALA, Petr - HOLZER, Jan – STRNISKA, Maxmilián a kol.: *Politické strany ve střední a východní Evropě*. Masarykova univerzita v Brně, Brno 2002 (ISBN 80-212-3036-4).
2. KLÍMA, Michal: *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Radix, Praha 2003 (ISBN 80-86031-13-6).
3. KOHNOVÁ, Jana: *Občan-národ-stát*. Pedagogická fakulta UK v Praze, Praha 1996.
4. KREJČÍ, Oskar: *Kniha o volbách*. Victoria Publishing, Praha 1994 (ISBN 80-85605-88-0).
5. KUBÁT, Michal: *Demokracie v Polsku*. Slon, Praha 2005 (ISBN 80-86429-46-6).
6. KUBÁT, Michal: *Postkomunismus a demokracie*. Dokořán, Vimperk 2003 (ISBN 80-86569-47-0).
7. OUTLÝ, Jan: *Strany a stát, volby a finance*. Periplum, Olomouc 2003 (ISBN 80-86624-12-9).
8. PACZKOWSKI, Andrzej: *Půl století dějin Polska*. Academia, Praha 2000 (ISBN 80-200-0737-7).
9. ŘEZŇÍK, Miloš. *Polsko*: Libri, Praha 2002 (ISBN 80-7277-129-9).
10. SCHNEIDER, Katja: *Střední, jižní a jihovýchodní Evropa*. Mohndruck Graphische Betriebe GmbH, Gutersloh 1994 (ISBN 3-575-11784-5).

INTERNETOVÉ ZDROJE

A) Polské politické strany

Demokratická strana (www.demokraci.pl)

Liga polských rodin (www.lpr.pl)

Strana práce (www.partiapracy.pl)

Právo a spravedlnost (www.pis.org.pl)

Platforma Janusza Korwin Mikke (www.pjkm.pl)

Občanská platforma (www.platforma.org)

Polská lidová strana (www.psl.org.pl)

Sebeobrana (www.samoobrona.org.pl)
Spojenectví demokratické levice (www.sld.org.pl)
Polská sociální demokracie (www.sdpl.org.pl)

B) Polské státní instituce

Státní volební komise (www.pkw.gov.pl)
Prezident republiky (www.prezydent.pl)
Sejm (www.sejm.gov.pl)
Senát (www.senat.gov.pl)

C) Polská média

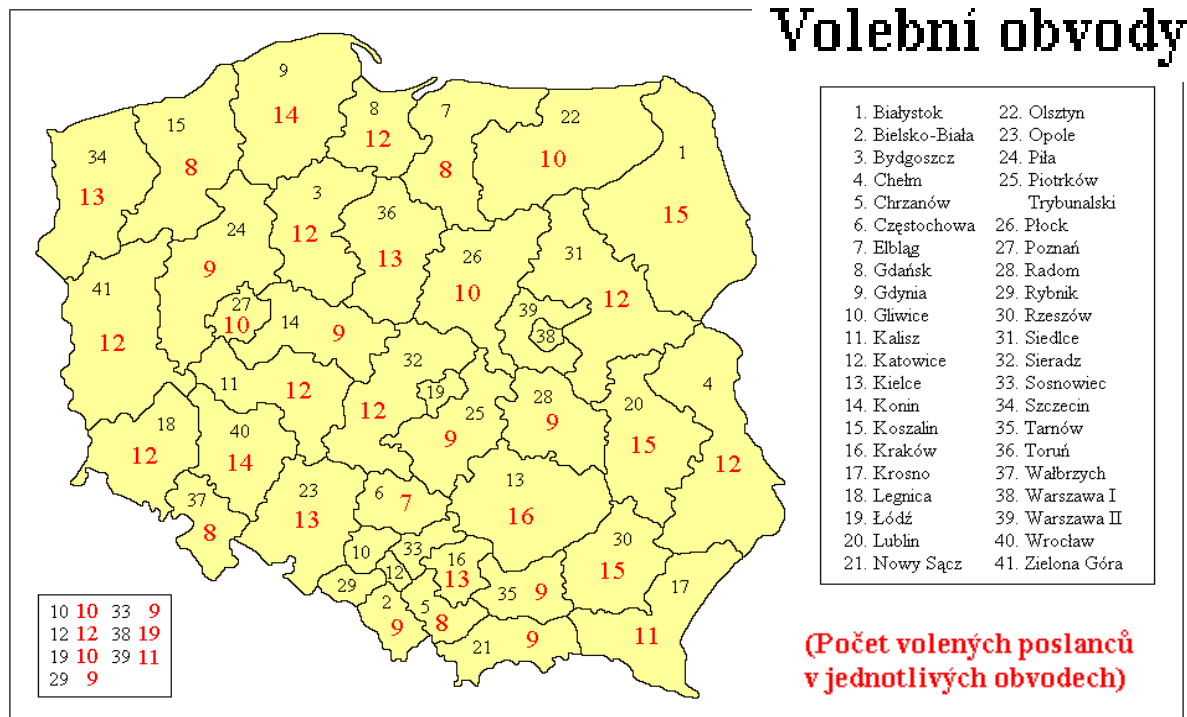
Newsweek (<http://newsweek.redakcja.pl/>)
Gazeta (www.gazeta.pl)
Ruch Patriotyczny (www.ruchpatriotyczny.pl)
Rzeczpospolita (www.rzeczpospolita.pl)

D) Ostatní

BBC (<http://news.bbc.co.uk/>)
Zprávy vyhledávače Google (<http://news.google.com/>)
Stránky Dr. Adama Carra (<http://psephos.adam-carr.net>)
Volební server (www.2005wybory.pl)
Centrum výzkumu veřejného mínění (www.cbos.pl)
KOPEČEK, Lubomír: Reflexe parlamentních voleb v Polsku, In: *Středoevropské politické studie*, roč. 3, č. 4 (2001), www.cepsr.cz.
PARMA, Jan: Relevantní politické strany v Polsku, In: *Středoevropské politické studie*, roč. 6, č. 1 (2004), www.cepsr.cz.
Tiskové volební centrum (www.elections.pap.pl)
Idnes (www.idnes.cz)
Hospodářské noviny (www.ihned.cz)
Marketing w polityce (www.marketingwpolityce.zgora.pl)
Polská tisková agentura (www.pap.pl)
Agentura TNS (www.tns-global.pl)

9. Přílohy

Rozdělení Polska podle volebních obvodů

Zdroj: webové stránky Dr. Adama Carra (<http://psephos.adam-carr.net>)

Volební účast podle jednotlivých volebních obvodů

volební účast (%) podle jednotlivých volebních obvodů	33.47%	35.73%	37.99%	40.25%	42.51%	44.77%	47.03%	49.29%	51.55%	53.81%
	35.72%	37.98%	40.24%	42.50%	44.76%	47.02%	49.28%	51.54%	53.80%	56.07%

Zdroj: Státní volební komise (www.pkw.gov.pl).

Úplný seznam výsledků voleb 2005

Volební výsledky všech uskupení kandidujících do Sejmu 2005				
Volební číslo	Název politického uskupení (v polštině)	Počet hlasů	Počet hlasů %	mandáty
1	Ruch Patriotyczny	124038	1.05	0
2	Polska Partia Pracy	91266	0.77	0
3	Liga Polskich Rodzin	940762	7.97	34
4	Partii Demokratycznej-demokraci.pl	289276	2.45	0
5	Socjaldemokracji Polskiej	459380	3.89	0
6	Prawo i Sprawiedliwość	3185714	26.99	155
7	Sojusz Lewicy Demokratycznej	1335257	11.31	55
8	Platforma Obywatelska RP	2849259	24.14	133
9	Polskiej Partii Narodowej	34127	0.29	0
10	Polskiego Stronnictwa Ludowego	821656	6.96	25
11	Centrum	21893	0.19	0
12	Platformy Janusza Korwin-Mikke	185885	1.57	0
13	Wyborców-Ogólnopolska Koalicja Obywatelska	16251	0.14	0
14	Polskiej Konfederacji - Godność i Praca	8353	0.07	0
15	Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej	1347355	11.41	56
16	Partii Inicjatywa RP	11914	0.10	0
17	Dom Ojczysty	32863	0.28	0
18	Narodowego Odrodzenia Polski	7376	0.06	0
19	Stronnictwa Pracy	1019	0.01	0
19	Spółeczni Ratownicy	982	0.01	0
19	Mniejszość Niemiecka	34469	0.29	2
19	Mniejszości Niemieckiej Śląska	5581	0.05	0
Σ		11804676	100	460

Zdroj: Státní volební komise (www.pkw.gov.pl).

Fotografie nejvýznamnějších osob z textu

Edward Gierek

První tajemník PSDS
v letech 1970-1980

Wojciech Jaruzelski

Předseda Vojenské rady národní
spásy 1981-1983, předseda Státní
rady 1985-1989, prezident 89-90

Lech Walesa

Vůdce Solidarity, prezident
Polské republiky 1990-1995

Alexander Kwasniewski

Prezident Polské republiky v letech
1995-2000 a 2000-2005

Jan Rokita

Kandidát na premiéra v roce 2005
(ze strany Občanská platforma)

Kazimierz Marcinkiewicz

Premiér od roku 2005
(ze strany Právo a spravedlnost)

Roman Giertych

Předseda Ligy polských rodin

Marek Borowski

Předseda Polské sociální demokracie,
kandidát na prezidenta 2005

Wojciech Olejniczak

Předseda Spojenství demokratické levice

Wladislaw Frasyniuk

Předseda Demokratické strany

Jaroslaw Kaczynski

Předseda Práva a spravedlnosti

Lech Kaczynski

Prezident Polské republiky od r. 2005
(ze strany Právo a spravedlnost)

Donald Tusk

Předseda Občanské platformy,
kandidát na prezidenta 2005

Andrzej Lepper

Předseda Sebeobrany,
kandidát na prezidenta 2005

Jaroslaw Kalinowski

Předseda Polské lidové strany,
kandidát na prezidenta 2005

Henryka Bochniarz

Kandidátka na prezidenta 2005
(ze strany Demokratická strana)

Ukázky předvolebních plakátů a billboardů jednotlivých stran

Právo a spravedlnost

Snímek z televizního spotu, který útočil na rovnou 15% daň Občanské platformy

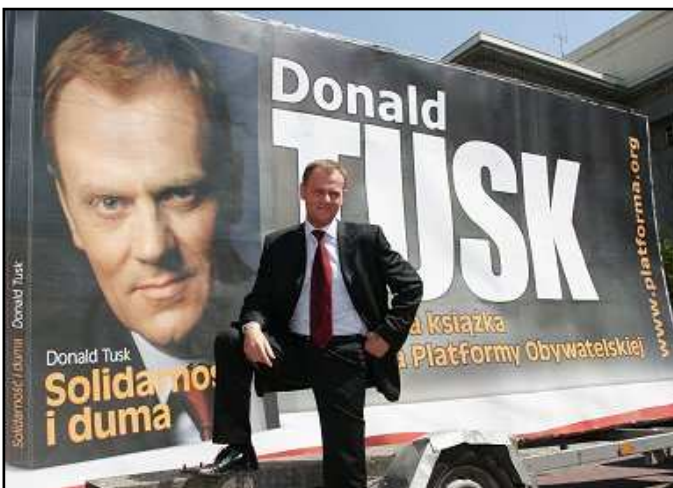

Liga polskich rodzin

Občanská platforma

Polská sociální demokracie

Spojenectví demokratické levice

SLD podpořil na několika volebních mítincích i tehdejší prezident Alexandr Kwasniewski

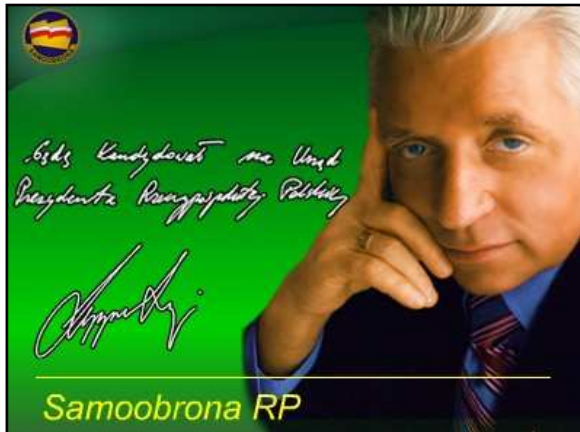
Demokratická strana

Autobus s kterým objížděli představitelé Demokratické strany velká polská města

Sebeobrona

Polská lidová strana

